Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 17 (4342). ЕРА, 9 февраль, 1967 шу. Мах 2 кап.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ ЮБИЛЕЙНИ вахте 50

КЪАХЬЕГАМА ТУРПАЛ — ХАЛКЪА КАНДИДАТ

Дегаш гIоалаьнна, безаме бар селхан Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода управлене актови зале гулбенна болхлой, инженераш, гIулакхера нах. Из тамаш а яцар. Цкъа-дале, Нохч-ГIалгIай республике эггара хьалхарчарца дIалоладир цар РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла шоай кандидаташ оттабелга. ШоллагIа-дале, 1966 шера IV квартале социалистически яхье дика толамаш дахарах мехкдаьтта-химически промышленноста Министерстван профсоюза ЦК-и завода коллективана шоллагIа моттиг хьожалый аьнна хоам кхаьчабар.

Собрани хьайийллача эггара хьалха къамаьл ду завода парткома секретара нов. Живолупова. ЧIоагIгIа тIоараш а детташ къоабалъю мехкдаьттахоша РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Брежнев Леонида Ильича кандидатура оттае аьнна цо енна предложени.

Цул тIехьагIа къамаьлаш даьча № 7 йолча цеха слесара И. И. Никитинеи № 1 йолча цеха начальника нов. Р. А. Бычковаси хьаллаьцар нов. Живолупова предложени.

Къамаьл де дош лу № 4 йолча цеха воккхагIа волча инженера нов. С. Н. Хаджиевна. Завода коллектива цIерагIа цо предложени лу РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла № 5-6 йолча технологически установка оператор нов. Ведерников Николай Иванович оттаве. Цо лоаца дувц 1951-ча шера денз Грозне мехкдаьтта чакхдоахача заводашка болх беш Ведерникова хьабенача къахьегама наькъах. Хаджиева белгалдаькхар, нов. Ведерников шин болх тIехдика беш, балха технологи тоаяра хаддаза терко еш вола оператор хилар, совгIа, дика новкъост, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацаш хилар. Из дуккхаза хийржав завода парткома, партийни бюро членалла, цеха партийни бюро секретарь хинпав, кхыдола общественни балхаш лаьд. Балха лакхара толамаш дахарах соахка Ведерников Николай Ивановича еннай Социалистически Къахьегама Турпала сийлен цIи.

— Коллектива шийх бенна тешам боабергбоацаш а, наьха хьаштий йоахко ергйолаш а новкъост ва Н. А. Ведерников, — аьлар Хаджиева шин къамаьл йистедоалаш.

Ведерникова кандидатура хьаллоацаш къамаьлаш дир цул тIехьагIа Ведерникова болх беча № 4 йолча цеха начальника нов. С. Г. Штейнгардта, цеха маляра нов. Н. Ф. Димова.

Завода къахьегамхоша массава раьза а волаш соцам бир № 867 йолча Заводской хоржачий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла новкъостий Л. И. Брежневи Н. Н. Ведерникови оттабе аьнна, хIаьта цу округе шоаш кхаджтассийта уж раьза хилар а дийхар царгара.

М. ЗЯЗИКОВА.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ПРОФСОЮЗИЙ ОБЛАСТНОЙ СОВЕТЕИ

Нохч-ГIалгIай АССР-а Министрий Советои облсовпрофои итогаш йир Нохч-ГIалгIай АССР-а юртий Советаша Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара сийленца накъаяхара 1966 шера шоллагIча ах шера йоаржаьча социалистически яхьа.

Боахамен культурни гIишлош хьалъяра социалистически декхараш толамца кхоачашцарах, исполкомий болхлоша, депутаташа, активен массаэарча комиссешен колхозийн совхозийн балха юкъе хьинаре дакъа лацарах, болхлой, гIулакхерча наьха, колкозхой боахамашкара совйола хьайбай продукташ кийчъяра декхараш кхоачашдарах, налогови платежаш хьанийрах, кердача дешара 1966—67 шера школаш культурно-просветительни, медицински учреждениеш ханал хьалха Iана кийчъярах, нах баха цуниташ тоярах, юрташка общественни порядок лоаттаярах хьалхара моттиги; Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета карара-кара теда Iе байракхи, 300 сом луш цхьоалагIа ахчан премии къожайир Наурски района къахьегамхой депутатий Калиновски станични Совета. ХIаьта шоллагIа моттиги 250 сом луш шоллагIа ахчан премии хьожаяьй Грозненски района Старосунженски юрта Совета, Урус-Мартана района Рошни-чунски юрта Совета кхоалагIа моттиги 200 сом луш кхоалагIа ахчан премии еннай.

Цу социалистически яхье йиълагIа моттиг яккхарах 150 сом луш йиъ-лагIа ахчан премии еннай Ножай-Юрта района къахьегамхой депутатий Аллероевски юрта Совета.

1966 шера шоллагIча ах шера социалистически декхарий керттера хьокхамаш кхоачашдара Надтеречни района Мекен-Юрта Совета (председатель нов. А. А. Ясуев), Гудермесски района Ишхой-Юрта юрта Совета (председатель нов. М. Висханов), Ведана района белгатоевски юрта Совета (председатель нов. М. Магомадов). Сунженски района Чемульгански юрта Совета (председатель нов. А. Б. Бехов), Шаьла района Белгатоевски юрта Совета (председатель нов. А. Абузаилов) дика болх бар белгалдаьккхар.

ЧЕХОСЛОВАКЕ ВАХАЧА НОВКЪОСТА Л. И. БРЕЖНЕВА ВИЗИТАХ

Чехословаке коммунистически парте Центральни Комитето вийха вахадоттагIала визитаца укх шера 4-ча феврале денз 6-ча феврале кхаччалца Чехословацки Социалистически Республике хиннав КПСС ЦК Генеральни секретарь нов. Л. И. Брежневи цунца цига кхаьча КПСС ЦК секретарь нов. Ю. В. Андропови.

Чехословаке ха йоаккхаш болча хана новкъостий Л. И. Брежневеи Ю. В. Андроповеи доттагIал тIехь къамаьлаш хиннад КПЧ ЦК хьалхарча секретараца нов. Антонин Новотнеца, КПЧ ЦК президиума членашца новкъосташца Иржи Гендрихаца, Йозеф Ленартаца, Богуслав Лаштовичкойца, Отакар Шимунекаца, Олдржих Черникаца, КПЧ ЦК секретараца Любомир Штроугалаца. Уж къамаьлаш деча хана дийцад советско-чехословацки гIулакхаш дIахо дегIакхувларах дола дешаш а дунен халкъашта юкъерча политикаи дунен коммунистически боламеи лоархIаме гIара проблемаш а.

Къамаьлаш деча юкъе иштта дакъа лаьцар КПСС ЦК члена, Чехословацки Социалистически Республикерча СССР посола нов. С. В. Червоненкос.

КПСС-еи КПЧ-аи кулгалхоша информацеш дIа-юха ийцар шинна а мехка коммунизми социализми хьалъяра хьакъехьа. Цар раьза хинна белгалдаьккхар, Советски Союза Коммунистически партенеи Чехословаке Коммунистически партенеи юкъера дохаргдоаца вежарашха дола доттагIал, шинна а мехка халкъий овлангарча хьашташа маяххара дола Советски Союзои Чехословацки Социалистически Республикои цхьана леладу шерра политически, экономически, культурни гIулакхаш даим дегIаухаши чIоагIлуши хьадоагIаш хилар.

Шинна а оагIоно цхьатарра раьза а болаш бакъдир хIанзарча дунен халкъашта юкъерча гIулакхий, дунен коммунистически болхлойи болама дешаех шоашта хетараш бокъонца цхьатара хилар. ОагIонаша хьакхайкадир цхьатарра раьза а болаш Европера халкъий машари кхерамалеи Бухарестски деклараце принципий ларда тIа чIоагIъяр духьа дIахо а къовсам лоаттабе лаьрхIа шоаш хилар. Цар хьакхайкадир шинна а партенеи мехкаи юкъера масс оагIорахьара вежарашха дола бувзамаш советскии чехословацкии халкъий хьашташ бахьан долаш, социалистически содружество, дунен коммунистически болам кхотабеннен цхьоагIо йолаши хулта чIоагIдар духьа, халкъий машар, паргIато, лоIам бахьан долаш, демократии социализми бахьан долаш лоаттабеча къовсама духьа дIахо а шердеи кIоаргдеи лаьрхIа шоаш хилар.

Дег тIарча безамцеи вежарашха долча доттагIалцеи чакхдаьлар къамаьлаш.

Л. И. БРЕЖНЕВ ПРАГЕРА ДIАВАХАР

ПРАГА, 7 февраль. (ТАСС). КПЧ ЦК бехарца доттагIлен визитаца ЧССР хинна КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежневи цунца цхьана вена хинна КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропови селхан Чехословаке ха яьккха баьлар.

Даьхе йолча цIабоагIаш Праге керттерча вокзале хьаьший накъабаьхар КПЧ ЦК хьалхарча секретара А. Новотне, КПЧ ЦК президиума членаша И. Гендриха, Й. Ленарта, КПЧ ЦК секретара Л. Штроугала.

Хьаьший иштта накъабаьхар Чехословакерча СССР посола С. В. Червоненкоси советски посольства болхлошеи.

А. Н. КОСЫГИН ВЕЛИКОБРИТАНЕ ДIАВАХАР

6-ча феврале Москвера визитаца Лондоне дIавахар СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин. Советски правительствана керте латтар Великобритане вахав Премьер-Министра Гарольд Вильсона вехарах, хIаьта из английски правительства хьаша а хургва.

СССР паччахьалкхен байракхашца егача Внуковски аэродроме А. Н. Косыгин накъавоаккхаш бар К. Т. Мазуров, Д. С. Полянский, И. В. Капитонов, В. Н. Пономарев, кхыбола официальни нах.

(ТАСС).

А. Н. КОСЫГИНА ВИЛЬСОНАЦА ЯЬ ПЕРЕГОВОРАШ

ЛОНДОН, 7 февраль. (ТАСС). Даунинг-стрита тIа Великобритане премьер-министра резиденце селхан къамаьл хилар СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгинаи Великобритане премьер-министра Г. Вильсонаи юкъе.

Из къамаьл махилланге а шерача составе переговораш дIайолайир иштта дакъа лоацаш советски оагIонгахьара Грузински ССР Министрий Совета председатель Г. Д. Джавахишвили, эстонски ССР Министрий Совета председатель В. И. Клаусон, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель А. А. Солдатов, Великобританера СССР посол М. Н. Смирновский, кхыбараши болаш. Английски оагIонгахьара: кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Дж. Браун, кхыча мехкашцарча гIулакхий паччахьалкхен министр Дж. Томсон, кхыча мехкашцарча гIулакхий министра массаза вола заместитель Поль Гор-Бут, иштта кхыбараш.

ДоттагIлен, загардар гуччахьа дувцача хьалашка переговораш еш шинна а оагIонна хьашт долаш йолча дунен халкъашта юкъерча цхьайолча актуальни проблемех шоашта хетар дувцалга дIадоладир.

СОВЕТСКИ ГРАЖДАНАШ КИТАЕРА ЦIАБАХКАРА

6-ча феврале Пекинера къаьстача самолетаца Москве кхаьчай советски гражданий — советски посольства, торгпредства, КНР-ерча кхыча советски учреждений болхлой дезалий шоллагIа группа. Хьакхаьчачарна юкъе ба 97 кхалсаги бери. Китае цар ха яккхара царна ла могаргдоаца хьалаш оттадар бахьан долаш Даьхене юха цIабаьхкаб уж.

Хьакхаьчараш Шереметьевски аэродроме дег тIарча безамца тIайийцар советски общественностен Москверча къахьегамхойи дуккхача викалаша, гаргарча а бовзаш-безаш болча а наха. Аэродроме бар советскии доазол дехьарен корреспонденташ.

* * *

МОСКВА, 6 февраль. (ТАСС корр). Тахан Пекинера Москве кхаьчай советски посольства, торгпредства, КНР-ерча кхыча советски учреждений болхлой дезалий кхоалагIа группа (ткъеста саг).

(ТАСС корр).

Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 50 шу дузача денна сийленца накъа яхара ерригa шоай торонаш оарцагIа а яьха къахьегаш я Грозненски химически комбината цехий коллективаш. Шерра яхь йоаржаяьй цар. Яхьо кердача къахьегама толамашка кхувл уж. Цига балха тIа хьалха латтачарех я нов. Баев керте латтача № 17-18 йолча цеха коллектив. Химически синтеза лоархIаме бедал я цеха коллективо арахецар. Ерригa продукци арахецара январь бетта план 104,3 процент кхоачашъяьй цо, хIаьта феноли ацетони арахецара бетта план 102 процент кхоачашъяьй. Планах лаьрхIачул совгIа арахийца продукци эзараш сомий маьха я.

Къахьегама овсарле лакха хиларах кхоачамбаь Iаь тха цеха коллектив,— йоах нов. Баева. ДIададахача шера хинначул дуккха лакхагIа я арахецача продукце дикал а. Январь бетта арахийцача ерригача продукцех ах совгIа яр тIехдика я. ДIахо йодача хана цу даькъе кхы а чIоагIагIа къовсам лоаттабе лерхI цеха болхлоша.

Московскии ленинградскии предприятей инициатива хьал а лаьца, цеха коллективо чIоагIа къовсам лоаттабу бедал, кхыйола материалаш кхояра. Цох хьахиннар дика да. ДIабахача январь бетта планах лаьрхIачул совгIа кхоаь бедал 6 эзар гаргга сома маьха я, дуккха кхояьй электроэнерги а.

Къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба аппаратчикаш нн. Смакотин, Коробко, Королев, Кречетов, Мингалеева, слесараш Пащенко, Петров, Абрамов, кхы дуккха бараш. Царех хIаране сменах нормаш 110—115 процент кхоачашъю.

СУРТА ТIА: слесарь М. Пащенко арматура сальникашка хьожаш ва.

И. Плиева сурт.

ЯХЬ ДIАЙОЛАЯЬРАШ

Октябра деза чIей сийна социалистически яхь дIайолаяьча «Старогрознефть» НПУ мехкдаьттахой коллективо къаьстта чIоагIа хьинар айденна къахьег укх шера. Паччахьалкхен плани тIайийна социалистически декхараши ханал хьалха кхоачашдара, чурча кхоачамех бизза пайда ийбу пар. Цунга хьежжа совдувл доаха къахьегама толамаш. Мехкдаьтта даккхара январь бетта план толамца кхоачашъяьй мехкдаьттахоша, хIаьта газ яккхара бетта план ханал хьалха кхоачашъяьй. Планал совгIа яьккха газ ши миллиони 640 эзари кубически метр я. Хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдеш хиларца белгалъяьнна я Хачатуров Рафаил, Сорокотягин Иван, Шамилев ГIапур керте латтача промыслай коллективаш.

В. ФОМЕНКО,
«Старогрознефть» НПУ планови отдела инженер-экономист.

IА—БАЛХА ХА

БIаьстан юхье кхашка де дезача балхашта хIанзе а денз оарцагIбаьннаб ахархойи механизатораши. БIаьстенна тIехдика кийчо яр — иштта я кхашка къахьегарашта юкъе тIа-тIа шерагIа яржаш латтача яхьа девиз.

Техникей фуи кийчдар, кхашка удобренеш дIаяхьар, йиззача кийчонца бIаьстенна накъадахар, — республика хIара колхозеи совхозеи декхар.

1-гIа февраль тIакхоачаш ерригa республика бIарчча хьайийцача тоаяь тракторaш 1818 е гуйран - Iан замалахьа е езача ремонтах 69 процент.

Цхьабакъда, массанахьа а цхьатара лелац техникана ремонт елга. Гудермеса района боахамаша кхашкарча балхашта кийчъяьй 87 процент тракторни парк. Цар тоаянза йисараш 17 трактор я — из ба цхьа 10—15 дийнахьа балла болх.

Цу цхьан ханна чIоагIгIа тIехьаюс Ачхой-Мартана, Наьсарен, Шелковской районий совхозаши колхозаши.

Шортига лел нохараши юртбоахама техника цхьаццадола кхы тайпаши тоадара балхаш.

Тракторашта тIехьара нохараш тоадара план хIанз укх сахьата 83 процент мара кхоачашъяьяц, уж кIезигагIа да соахка цу ханналца тоадаь хиннарел.

ЧIоагIгIа воча хьала тIа да фу дIаоттадара гIулакх Ведана, МалгIабика, Наьсарен, Советски, Шаьла районашка. Цу районийи цхьайолча кхыча районийи дуккхача боахамашка фу тоъаш, хIаьта кийчдаьр а дIадера дика мегаргдолаш дац.

Боахамий кулгалхошеи специалисташеи гIулакх тоаде деза, кхашкара балхаш дIадоладала юхейисар дукха хан яц. Йиззача кийчонца накъадаха деза юбилейни бIаьстенна.

Гуйран-Iан замалахьа ремонт яра планаца нийсйича 1967 шера 31 январь хьатIакхаччалца Нохч-ГIалгIай АССР колхозашкеи совхозашкеи тракторашта мел ремонт яьй проценташца хьахьокхаш йола

СВОДКА

1. Ачхой-Мартана	59
2. Ведана	78
3. Грозненски	73
4. Гудермеса	87
5. МалгIабика	68
6. Надтеречни	68
7. Наьсарен	63
8. Науркси	71
9. Ножай-Юрта	64
10. Советски	68
11. Сунженски	68
12. Урус-Мартана	66
13. Шаьла	67
14. Шелковской	64
Ерригa а	69

ХОАМ

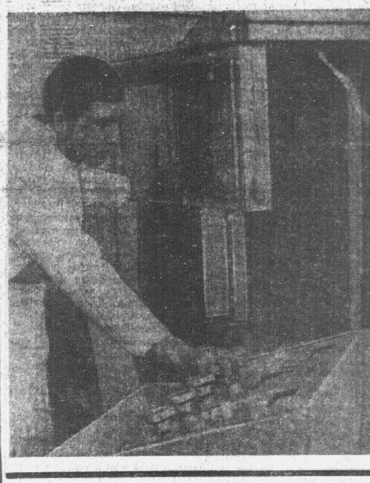
РСФСР Лакхехьарча Совете деча хоржамашта йолча № 866 йолча Округа хоржамий комиссе ший адрес дIахийт: Красни Фронтовиний улица, 18. Парте Ленински райкома здани, цIа № 15, телефонаш: 2-20-59, 2-20-85.

№ 866 йола Округа хоржамий комисси.

«КОСМОС-140» —ПОЛЕТЕ

1967 шера 7 феврале Советски Союзе сигала яхийтай «Космос-140» яха аргIан лаьттан искусственни спутник.

1962 шера 16 марта ТАСС дIахьийнача программаца доагIаш, космически арена тохкам белга дIахо дахьара лаьрхIа Iилман аппаратура оттаяьй спутника тIа. Спутник орбите яьккхай укх параметрашца: юххьанца го боаккха ха 88,48 минут; Лаьттан тIехенгара эггара гаьнагIа (апогее) — 241 километр; Лаьттан тIехенгара эггара гаргагIа (перигее) — 170 километр: орбита оагIора ластар — 51,7 градус.

МОСКВА. Советски Iаьдала 50-гIа шу дузача юбилейни шера «Мосрентген» яхача рентгеновски аппаратура заводо карадерзадаьд «РУМ-15» яха керда рентгеновски аппарат арахецилга. Из я тохкаш вола саг пхорагIча а урагIча а оагIора волаш рентгенографически рентгеноскопически процедураш чакхъяхара лаьрхIа. Из аппарат цул хьалхагIа арахецаш хиннарел тIех диагностически эксплуатационни даннеш йолаш я. Из шера юкъегIоргьа дарбаш дара сете.

Сурта тIа: слесарь-сборщик Станислав Осипов «РУМ-15» яхача аппарато болх мишта бу тохкаш воалл.

Б. Трепетова сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪА БОККХА ТЕШАМ

Москванеи Ленинградаи тIеххьа союзни республикай Лакхехьарча Советашка депутаталла кандидаташ увттабе болабеннаб 7-ча феврале РСФСР областашкеи краяшкеи, хIаьта иштта Украине, Белоруссе, Узбекистане, Казахстане, Молдаве, Латве, Таджикистане, Туркмене — 12 марта хоржамаш де мел лаьрхIача моттигашка.

Хоржамашта хетаяьча собранешка къамаьлаш даьраша, хила мегаргболча кандидатий цIераш а йоахаш, доккхалца дувц гаргакхоачаш латтача Советски Iаьдала 50 шу дузача денах, юбилейни шера мехка къахьегамхоша кхоачашдеча доккхийча декхарех.

Москвичаша РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла оттабаьча кандидаташта юкъе — новкъостий Л. И. Брежнев, А. Н. Косыгин, Н. В. Подгорный, столицера дикагIа бола болхлой, вай интеллигенце викалаш.

С. Орджоникидзе цIерахча Ленинградски кемаш деча завода коллективо массава раьза а волаш республика Iаьдала лакхерча органа депутатий кандидаталла оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела заместитель **К. Т. Мазуров.**

Ленинградерча «Светлана» яхача производственни объединене болхлоша, инженераша, техникаша, гIулакхерча наха РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла вохийтача шоай кандидата цIи яьккхай КПСС ЦК Политбюро члена КПСС ЦК секретара **А. П. Кириленко.**

«Красная заря» яхача объединене коллектива юкъарча собране соцам баьб Ленинграда Выборгски хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь М. А. Суслови «Красная заря» яхача завода монтажница **А. М. Ларионоваи** оттабе аьнна.

Дуккхача наьха собрани хилар Барнаульски котельни заводе. Цига дакъа лаьцараша массава раьза а волаш лаьрхIар Октябрьски хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла **Л. И. Брежневи** сталеварий дикагIа вола бригадир **Г. А. Тихомирови** оттаве.

«Комсомольский» яхача алтайски совхозе собрани хьайийлар поселка къаьнагIа волча харжархочо А. П. Кудинова. Совхоза болхлоша массава раьза а волаш РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаве лаьрхIар КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель **Д. С. Полянский.**

«Красный Октябрь» яхача Волгоградски металлургически завода коллективо РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК-арча партийни тIахьожама Комитета председатель **А. Я. Пельше.**

Калиновски камвольни комбината коллективо РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член КПСС ЦК секретарь **А. Н. Шелепин.**

«Куйбышевгидрострой» яхача управлене гIишлошъераш гулбелар город Тольятте культура ЦIагIа. РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий шоай кандидаталла оттаве цIи яьккхар цар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС ЦК секретара **М. А. Суслова.**

Культура шоай кердача Дворецe гулбелар Омски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлой, инженераш, техникаш, гIулакхера нах. Укхаза РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаваьв КПСС ЦК Политбюро член, Российски Федерацe Министрий Совета Председатель **Г. И. Воронов.** Цу дийнахье а Омски шинни завода коллектива собране РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабаьб **Н. В. Подгорныйи** цу предприяте болхло **Н. А. Поповаи.**

Читински областерча Вершина Дарасуна яхача гаьнарча руднике хоржамашта хетаяь горнякийи обогатителийи собрани хилар. Эггара хьалха къамаьл даьча шахта геолога И. Сергеева РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаве цIи яьккхар **А. Н. Косыгина.** Иштта кандидаталла оттаяьй обогатительни фабрика флотатор **А. Е. Беломестнова.**

7-ча феврале хилар «Тувасбест» яхача комбината болхлойи гIулакхерча наьхеи собрани. Обогатительни фабрика смена начальника Ю. Н Шагдыра предложени елар РСФСР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабе **Л. И. Брежневеи** Тувински АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела **Б. Ш. Долчанмааи** цIераш яха аьнна.

КПСС ЦК Политбюро член, Украина КП ЦК хьалхара секретарь **П. Е. Шелест** Украински ССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттаваьв Киевски метрополитена гIишлошъерий юкъарча собране.

Мински тракторни заводе хоржамашта хетаяь хиннача собране БССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабе цIераш яьхар **Л. И. Брежневеи** стерженщица **А. Г. Адашикеи.**

Кандидаталла оттабе **Л. И. Брежнева, А. Н. Косыгина, Н. В. Подгорне** цIераш яьхар хоржамашта хетаяь Ташкенте хиннача собране. Узбекски ССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаташта юкъе — слесарь **И. Акналов,** намотчица **М. Мансурова,** доярка **Т. Умурзакова,** кхыбараш.

Еза-йоккха машинаш еча Алма-Атински завода коллективо массава раьза а волаш Казахски ССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабе лаьрхIар **Л. И. Брежневи** цу завода сверловщица **А. М. Париноваи,** «Ленинуголь» яхача треста № 22 йолча карагандински шахта шахтераша Казахски ССР Лакхехьарча Совета депутаталла шоай кандидатий цIераш яьхар **А. Н. Косыгинеи** кIор боахача комбайна машиниста **А. Сериковеи.**

Хоржамашта хетаяьча собранешка Молдавски ССР Лакхехьарча Совета депутатий кандидаталла оттабаьб **Л. И. Брежнев,** тепловоза машинист **П. И. Фотеско,** хьажкIаш лелаеча звено звеньевая **Л. Д. Пынзарь,** технически Iилмай доктор **С. И. Радауцан,** республика Компарте ЦК хьалхара секретарь **И. Бодюл,** кхыбараш.

(ТАСС).

ЭФИОПЕ ИМПЕРАТОР ВИЗИТАЦА СССР-е ВОАГIАРГХИЛАРАХ

СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительстваи вехарах 1967 шера 27-ча феврале визитаца СССР-е воагIа Эфиопе император Хайле Селассие I.

Шаккхе а багIув дог тийша я цу визитах СССР-аи Эфиопенеи юкъера традиционни доттагIала гIулакхаш декхувлараи чIоагIлараи юкъехьош йола керда лоархIамера гана хургхиларах.

МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА ЛАРДИЙ ШКОЛА БАЛХА ОПЫТ

Сунженски района райбыткомбината парторганизацера марксизма-ленинизма лардий школа болх беш йола шоллагӀа шу да. Занятеш чакхйоах программа кхоалагӀча вариантагӀа, веша аьлча, Ӏомаеш я ши курс: политически экономи—социализми коммунизми (из лелаю пропагандиста нов Г. О. Шамардинас), философи — исторически материализм (из лелаю пропагандиста нов. М. А. Татаринцева). Цу школе деша бэгӀа пхе организацера — райбыткомбинатера, бувзама районни узлера, ДОСААФ районни комитетера, райвоенкоматера, райисполкомера новкъостий.

Дешархой цу тайпара вӀашагӀтохарца ювзаенна йола халонаш яле а оаха ерригача коллективаца Ӏалашду дика деша ухилга а школа болх вӀаштӀехьа хулийтилга а. Щаккха а нийсъеннаяц занятеш юкъагӀийса моттиг. Цхьабакъда, дешар доладенначул тӀехьагӀа цхьабола новкъостий бехкалала бахьанаш а доацаш занятешка ца иха моттигаш нийсъелар. Цу тайпара бола дешархой партийни собране бийна а бийцар, царна де доагӀар а дир, хӀаьта цул тӀехьагӀа лерттӀа деша аха а баьнна, цар шоай гӀалат тоадир.

Со, се пропагандист махиллара, вӀаштӀехьа а дисциплина йолаш а хилара хьакъехьа хьокхаме хила гӀерт, хӀаьта иштта хулилга школа дешархошкара хьа а дех аз. Цудухьа тха занятеш вӀаштӀехьле йолаш, бокъонца расписанега хьежжа чакх а ювт.

Къоастам боллаш нийса оттаьча занятей расписанеи дукхагӀа бола дешархой сакхетамера чӀоагӀа дисциплина йолаш хиларои торо хулийт занятеш вӀаштӀехьле а йолаш чакхъяха.

Лекцена е собеседованена кийчлуш аз долла а хӀама ду занятеш лакхача идейно - теоретически боараме чакхъювлийтара, лекцеш аргументировани, кӀоаргга теоретически лард йолаш, цуна цхьан ханна кхето атта йолаш хилийта а гӀерташ. Занятеш чакхъяха кийчлуча хана аз пайда ийбу могадеш долча литературах, марксизма-ленинизма классиккий произведенеех, парте съездий а КПСС ЦК Пленумий а документех, материалех, кхыча пособеех. Лекци е собеседовани еча хана коммунистийи парте боацарийи теоретически дешар коллектива хьалхашка латтача къоастам боллаш долча декхарашца вӀашагӀдувза гӀерт со.

Теоретически собеседованеш чакхъяхара тешшаме дика кийчлу дукхагӀа бола дешархой, шоаш Ӏомадеча дешара тӀехдика а дика а конспекташ увттаю цар. хӀаьта материала кӀоаргагӀа дух тӀа бувлара, дийшачох керттердар, чулоацам боккхагӀа болашдар къоастадара новкъостал деш дола из боккхача лоархӀаме а да.

Занятешта дика а тешшаме а кийчлуча, кӀоаргга теоретически знанеш а йолаш, собеседованешка хьинаре дакъа лувц бувзама райузлерча Н. Ф. Щербаковас, З. П. Бузоверовас, Л. В. Пукановас, райбыткомбинатерча А. М. Дубовика, райвоенкоматерча А. И. Мармалинске. В. Р. Гагарина, К. С. Поповас, С. П. Федяевас.

Дуккхача тха дешархоша, школе шоай теоретически боарам лакх а беш, шоай знанеш практике юкъехьу, предприятешка парте боацача дуккхача нахаца беседаш ёлга чакх а доахаш. Царех ба, масала, быткомбинатера нов. Дубовик, ДОСААФ РК-ра нов. Маркина, бувзама райузлера нов. Щербакова, райвоенкоматера ни. Мармазинскийи Гагарини.

Боккхача лоархӀаме да дешархой шо-шоай башхалонаш йовзилга а царна новкъостал лоаттаделга а, хӀана аьлча массане а цхьатарра дика кхета а еш, дика дӀанйиц политически знанеш. Аз, се пропагандист махиллара, къаьстта теркам тӀаухийт дешар хала кхетадеча дешархошта, нагахьа санна тӀагӀертта, хьинаре уж деша гӀерташ хуле шоашка дешар Ӏомалургхиларах цар тешам болийта гӀерт со. ТӀаккха уж юхаувзалуш хилар дӀа а доал, уж дешар шоаш Ӏомадеш хилара хьаккхашта а бувл.

ХӀара дешархочо, ше лекци ешача хуле а е собеседовани еча хуле а къаьстта теркам тӀаухийт цун вахара опыт, цо балха волаш кхоачашду гӀулакхаш бахьан шийна эггара таргагӀа долча дешашта, бакъдарашта. ХӀаьта цудухьа со а гӀерт дешархой теркам, вахарца бувзам а болаш, тема керттерча дешашта тӀалестабе.

Семинарски занятешка къамаьлаш дераша белгалонаш увттаю, материал хьан мишта кхетаьй хойта мах а беш, хӀаьта цо шоаш политически кийчбалара уж хьинарегӀа а хулийт.

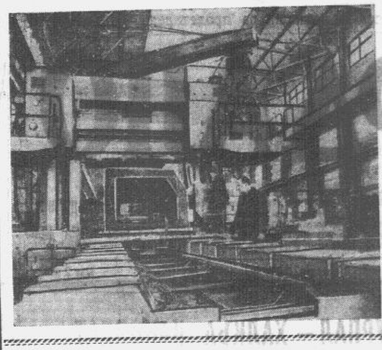
Школа дешархошта доккха новкъостал ду 1966 шера «Мысль» яхача издательства арахийцача дешара пособеша: «Лоацнача политически экономе», «Философе Ӏилман курсо», «Философски знаней лардаша». Уж пособеш деша багӀараштa ший ханнахьа ӀалашъяьйI КПСС райкома партпросвещене кабинето. Цхьабакъда, учебникаш берригача дешархошка дац хӀанз а.

Боккха лоархӀам болаш ба занятеш чакхъяха кийчвалара пропагандиста ше бу болх. Сона беркате новкъостал хул района кулгалхой состава школе деша вагӀаш хиларах, КПСС обкома политпросвещене цӀагӀа хулача курсовой а семинарски а занятеех. Новкъостал хул сона иштта КПСС Сунженски райкома партпросвещене кабинета оагӀонгахьара а.

Тешам бенна ала йиш йолаш да дешара процесс лелача юкъагӀа коммунисташ шоаш политически дешар Ӏомадара тӀакхувлга ходаллал лакхденна хилар, занятеш вӀаштӀехьле дикагӀа йолаш, нонагӀа лакхагӀча идейно-теоретически боараме чакхъювлаяьна хилар. Берригa школе дешабагӀараш шоашта могаеча программах дика лоархӀабу. Гуш да эггара керттердар — из дешабагӀараша шоаш книжка тӀа, политически литература тӀа болх беш хилар долга.

Материал Ӏомаяра, коммунист идейни чӀоагӀал йолаш хилара мах бара бола керттера бустам — из шийна тӀалатта декхараш хьинаре кхоачашдеш хилар. ше политически дешар Ӏомадара тӀакхувш хилар, массанахьа а хьашт долча хьале тӀавийраза парте никъ чакхбаха ховш хилар, политически хийрача уйлаштеи лерхӀараштеи хоалам боллаш бола юхатохам лоаттабеш хилар. вай революционни теоре цӀенал, советски халкъа лакха цӀеалаш меттахьа хилийтара къовсам лоаттабеш хилар да.

М. ТАРИНЦЕВ,
школа кулгалхо - пропагандист.

Массехк итташ тоннаш дозал долча оатхалашта обработка яра йола йӀоахала - фрезерниш вертикально-фрезерни станокаш, форда кемашта лаьрхӀа гребни винташ, турбинай болх беш йола чархаш, прокатни станий клеташ кийчъю еза-йоккха станокаш еча Ульяновски заводо. Цу йоккхийча машинех цхьаяраш дӀаяхьара машиннаькъа тӀара деза мухьаш кхухьа итт платформа эш.

Нагахьа санна 1965 шера заводо станокий 12 модель кийчъеш хинняле, юбилейни шера цо эрахецаргья уж шозза дукхагӀа, Дунен рынке йовзаш я ульяновски станокаш. Уж ийю Англи- Итали, Францн, Швеци сайна долча мехкаша.

Сурта тӀа: керда модель «6625» — балха истол шоралла 2,5 метри дӀоахалла 8 метри а долаш йола йиъшпиндельни йӀоахала-фрезерни станок. 125 тонн дозал долча доакъошта обработка юлургья цу машинага. Польски халкъа Республикана яхьийта лаьрхӀа я станок.

В. Кунова сурт.
ТАСС фотохроника.

РАЦИОНАЛИЗАТОРИЙ ГӀУЛАКХАШ

Производстве пайда ца эцаш йиса резерваш гучаяхара доккха новкъостал ду промышленни предприятей, совхозий, колхозий инженерно-технически болхлоша беча рационализаторски балхо.

Грозненски районе из болх эггара дикагӀа вӀаштӀехьбаьккхаб районий юкъерча «Сельхозтехника» яхача объединене. Дика рационализатор ва цу объединене воккхагӀа вола инженер Ю. И. Лазарев. Бокъонца кхета ду цо ший дехкар. ЧӀоаггӀа гӀо ду нов. Лазарева болалуш болча рационализатораштa чертежаш увттае, технически расчеташ е.

ДӀалахача шера цу предприяте рационализатораша ни. Н. Головачеввеи Г. Кирванидзеи могаяь юкъейоалаяьй механически обработка еш ГАЗ-51 яхача машина двигатель чӀоагӀъю скоба йотташ кепа тоха оснастка. Токарь волча Н. Тютюльникова шайбаш хьаю керда штамп юкъейоалдийр. Уж рационализаторски предложенеш балха юкъекхувларах предприятена 1200 сом пайда баьннаб.

Района дукхагӀа долча боахамашка леш да рационализаторски балхаш. Иштта № 3 йолча сомий-баьцадаарий совхоза рационализатораша - механизатораша Н. Пустильникова, Н. Козлова эргаяьккха тоайир йол хьалънийю машин, иштта эргаяьхар стогометатела перган. Из бахьан долаш цу машиний балха овсарле, ткъо процент лакхъелар. Дукха рационализаторски предложенеш балха юкъекхувл цу совхозе. Дукха ха йоацаш совхоза вулканизаторщик волча И. Янцева шинай камерий винтелашта варкеи ремонти ергӀела предложени елар.

Рационализатораш ба совхозе дика технически знанеш йола кхалнах а. Грозненски шурий совхоза Къахьегамa ЦӀеча Байракха ордея лелаена механизатора Тотьева Клавдия Дмитриевнас ялат цӀендеча машина чура дом хьаийбергбола камера оттае аьнна предложени елар. Из керда метод балха юкъейоалаярах дикагӀа цӀенде даьлар ялат.

Цу совхоза механизатораша Кошелев Ивана, Маргунов Ивана фракционни муфтай пружинаш тоадарах йола рационализаторски предложени елар. Из керда метод балха юкъейоалаярах хӀара шера 5 бӀаь сом пайда хургба совхоза.

Ермоловски коа тӀарча оалхазарий совхоза-мастерской слесарь волча Висаитов Нашхос пусковой двигателашта обкатка ергйола стенд кийчъяьй. Из бахьан долаш двигателашта ремонт яра балхаш дикка тоаденнад. Цул совгӀа механизатора Удиев Вахас «Беларусь» яхача трактора свеклоподъемник еллай. Цу гӀулакхо йиш хулийтаргья гуйран кхашкара балхаш геттара дукха долча сезонах кхыча балхашта чӀоагӀагӀа эшаш йола низ бола ДТ-54 яха трактор шекара свекла чуэцача балхах мукъаяккха.

ДӀалахача дерригача шера района боахамий рационализатораша, механизатораша производства юкъейоалайир 38 рационализаторски предложени, хӀаьта цу шера уж эффективни рационализаторски предложенеш балха юкъекхувларах боахамашта 9 эзар сом пайда баьлар.

Рационализаторски предложенеш кхы а дукхагӀа балха юкъеккхувла йиш хургъяр нагахьа санна НТО советаша, ВОИР-а цу гӀулакха боаггӀача тайпара теркам тӀабахийта хиннабаларе.

«Атагинский», «Старо-Юртовский» яхача совхозашка, «Советская Россия», «Новый быт» яхача колхозашка производстве юкъейоалаяьяц цхьаккха а рационализаторски предложени. Цхьабакъда, цу боахамашка дукха технически дика кийчо яь специалисташи механизатораши ба. Рационализаторски балхаш геттара во лелара бахьан да рационализаторий материальни безам сов ца баккхар.

Укх юбилейни шера Грозненски района боахамий рационализатораша лаьрхӀад кхы а пайданегӀа йола рационализаторски предложенеш балха юкъейоалае. Дукха ха йоацаш районе хиннача механизаторий совещане рационализатораша социалистически декхараш тӀайийцад рационализаторски предложенеш балха юкъеккхувларах 15 эзар сом ахча кходе аьнна. Из хургда Советий Ӏаьдала 50 шу дузача цӀейна дола рационализаторий совгӀат.

А. ПЕНЬКОВ,
Ерригсоюзни изобретателийи рационализаторийи общества совета член.

ЛАДУВГӀАРИЙ ПОЛИТИЧЕСКИ КХЕТАМ ЛАКХЛУ

Пхийтта шу совгӀа ха я коммунист Павел Петрович Иващенко партийни дешара системе пропагандистски болх беш хьавоагӀа. Цу дерригача шерашка цуна тӀадилла партийни гӀулакх хиннад из, хӀаьта цо из массаза а цӀена кхоачаш а даьд. Укх тӀеххьарча диъ шера Ленина цӀерахча колхоза пропагандист ва нов. Иващенко.

Пропагандиста Иващенкос хӀанз кулгалдеча юххьанцарча политшколе деша ухаш 21 саг ва. Уж берригаш а цу юртбоахама артела колхозхой ба: механизатораш, кхаш леладераш, хьайбаш леладераш. Цига коммунисташца цхьана дешаш ба парте боаца активисташ а. Деша багӀарий общеобразовательни боарам 5 классагара 8 классага кхаччалца ба. Деша мел багӀараш тайп-тайпара общеобразовательни политически кийчо йолаш ба. Цудухьа дешара программа царех цхьабараштa аттагӀа Ӏомалу, шоллагӀчарна — халагӀа. Из теркал а деш пропагандиста П. П. Иващенкос массаза а къаьстта уйла тӀайохийт хӀаранецара къамаьл шийн тайпара хилийтара.

Павел Петровича шийца деша багӀараш бовз занятешка вӀашагӀбеттабаларах байза ца Ӏеш, производственни балха тӀеи общественни вахареи цхьана хиларах а. Цунна дика довз ладувгӀарий хьашташ, цар вахара опыт, общеобразовательни политически кийчо. Цо новкъостал ду пропагандиста деша вагӀача хӀаране политически дешарцара безам совбаккхара.

ТӀагӀертта къахьегаш, даим творчески наькъаш лохаш, деша багӀараштa хӀара лекци ешачеи царца собеседовани ечеи хана бокъонца кийчлуш хилча мара караерзаюлургйоацаш йола йоккхеи чоалханен говзалэшаш болх ба партийни пропагандиста бар. Уж деррига дика гӀулакхаш дизза шийх доаккаш ва пропагандист П. П. Иващенко. Политшколе занятi е кийчлуш массаза а шийна хьалхашка хаттар оттаду цо: дайзаи фу Ӏомадаьи гӀор-хьогӀ деша багӀараш кердача темах йолча са беседага ладийгӀачул тӀехьагӀа, цунна раьза хинна дӀакъастаргбий-хьогӀ уж? Нагахьа санна шийца къамаьлаш хинначул тӀехьагӀа деша ухараш дукхагӀа хинналга, уж яле а кхыяле а йола выводаш е теоретически положенеш алхха шоашта Ӏомаяь ца Ӏеш, практике царех кхетамца пайда эца, шоай производственни гӀулакхаш тоадар духьа лерттӀа къовсам лоаттабе ховш, производственни участкашка уж хьинаре агитатораш хилар шийна бӀаргадайча мара ший балха раьза хилац пропагандист.

Деша багӀарех хӀаранеца къаьст-къаьста никъ мишта лелабу пропагандиста Иващенкос? Цар общеобразовательни кийчо меллай а ховш, пропагандиста царех хӀаранена тӀадулл хьехаш йола материал Ӏомаелга, из яле а кхыяле а йолча темана конспект мишта оттае еза хьех, книжкаца болх мишта бе беза, Ӏомадаьр хьадувцара планаш увттае Ӏомабу. ХӀараненa къаьст-къаьста заданеш тел. Къаьстта дика новкъостал ду агитатораш а хинна колхозхошта хьалхашка къамаьлаш дара деша багӀарашта телача заданеша. Цо Ӏомабу уж новкъостал ца эшаш книжкаца шоаш болх бе.

Деша багӀарех хӀаранеца къаьст-къаьста никъ мишта лелабу хьахьокхаш дола массехк масал ераш да. П. П. Иващенкос кулгалдеча политшколе кхо шу хьалха деша волавелар къона коммунист колхоза коа тӀара оалхазараш леладеш вола Гаримсултанов Гари. Политически кийчо кӀезига йолаш вар из, цудухьа дуккха дешаш кхетаде хала дар цунна.

Цхьабакъда, пропагандиста хайра деша вагӀачун безам Ӏомаеш йолча материала тӀабахийта, дукхханахьа новкъостал дир цунна. Каст-каста моттигаш нийслора деша багӀараш дӀа-юха а къийста, Иващенкои Гаримсултанови юхе а Ӏийна, хьийхача материалах лаьца дӀахо беседаш еш багӀаш. Деша вагӀар материал дикагӀа кхетае гӀерт. хӀаьта пропагандиста цунна новкъостал ду ца кхеталеш долча дешашта из духтӀаваккхара. Кружокашта кхаь шера дийшачул тӀехьагӀа ший политически кхетам дикка лакхбир къонача коммуниста. Из коммунистически къахьегама ударник, колхозе дикагӀа вола къахьегамхо, хьинаре агитатор ва, цо хьехам луш боккха болх бу колхозхошта юкъе.

Пропагандиста Иващенкос къаьстта болх баьб деша багӀача къоначa коммунисташца Гайсинаца, Овчаровпа, Лимановна. Шоай кхетам лакхбеш болх бе, Ӏомаеш йолча материала конспект оттае, дешара программа дуккха дешаш шоаштта къестаде ховргдолаш Ӏомабир уж. Деша багӀача, дикагӀа кийчбенна болча воккхарна — Бектимировна, Бондаренкова, Чихичина пропагандиста тӀадиллар политшколе меттел, колхозхошта юкъе а дукха йоккха йоацаш выступленеш кийчъелга. Масала, деша вагӀача Ю. А. Бектимирова сакъердаме выступлени кийчйир аргӀанарча запятена — «Вай мехка халкъий доттагӀал боккха низ ба» яхача темах лаьца. ТӀехьагӀа из лекци йийшар цо колхозхошта хьалхашка.

Иващенкос кулгалдеча политшколе деша багӀача дуккхачарна хӀанз шоашта хов материал кийчъе, шоллагӀча шера дешача юххьанцарча политшколе программах йола дешара материал дика Ӏомаю.

ХӀара заняте собеседовани еча доккха дакъа лоац политшколе деша багӀараша. Деша мел багӀараш тӀа а болаш хул, массаза а, цу политшколе занятеш.

ЧӀоагӀа пайда эц пропагандиста гойтара пособех. Даима Ӏомаеш йолча темашта хетадаь диафильмаш хьувкх цо, дукхагӀа ираш пропагандиста ше кийчъеш йолча тайп-тайпарча схемаех, таблицех, диаграммех пайда эц, деша багӀарашта йовзийт уж. Политшколе деша багӀарашта долча новкъостала библиотекараца цхьана юртарча библиотеке книжкаш тӀара материалаш кийчъю пропагандиста. Цига хул книжкаш, журналаш тӀара статьяц, гойтара пособей альбомаш. Дика пайда эц цу материалех деша багӀараша. цар новкъостал ду царна Ӏомаеш йола темаш кӀоаргагӀа кхетаяра.

Материал кӀоаргагӀа Ӏомайтар духьа художественни кинофильмашка хьежилга могаду пропагандиста Иващенкос деша багӀарашта. Уж хьежаб «Ленин 1918 шера», «Человек с ружьем», «Битва в пути», «Комсомольск» яхача а кхыча а фильмашка.

Программах Ӏомаеш йола материал массаза а колхоза вахарца, ювз пропагандиста. Масала, «социализмагара коммунизмага» яха тема хьехаш ше волча хана пропагандиста сакъердаме хӀамаш дукха дийцар Ленина цӀерахча колхоза экономика дегӀаахарах, колхоза пхе шера план йовзийтар деша багӀарашта, дӀахорча пхе шера колхозхой материальни хьали культурен мел дегӀайоагӀаргья дийцар. Безам тӀагӀоргболчеи дог тешаргдолчеи тайпара йийцар из материал.

ДӀадахача дешара шера парте XXIII-ча съездо болх беча деношка занятеш къаьстта уйла тӀайохийтаргйолча тайпара чакхъяха хайра пропагандиста. КӀоаргга Ӏомайир кхо тема: «Дунен халкъашта юкъера СССР гӀулакхаш», «КПСС арахьара политически гӀулакхаш», «Коммунизма материально-технически база хьаяр духьа парте лоаттабу къовсам».

Деша багӀараша пропагандиста новкъосталца дика Ӏомадир социалистически производствана деш дола доал эргалоахаш тоалара дешаш, КПСС ЦК майски Пленума решенеш, вай мехка юрта боахам дӀахо дегӀакхувлара декхараш, царна яйзар парте ЦК декабрьски Пленума решенеши СССР Лакхехьарча Совета шоллагӀча сессе материалаши.

ХӀара занятена се кийчлуча хана В. И. Ленина балхаш Ӏомадаргара дӀаволалу со, пар тӀара корадоагӀа сона Ӏомаеш йолча тема маӀан, — яхаш дувц пропагандиста нов. П. П. Иващенкос.

Ховш да хӀара политшкола, семинарски группа балха тӀа толам балга эггара хьалха пропагандиста знанеех, цун опытах, марксистско-ленински теоре дешаш шаьрра а кхетадергдолча тайпара а деша багӀарашта дувца харах тийша хилар.

Цу тайпарча пропагандистех, партийни пропаганда энтузиасташ оалаш болчарех ва коммунист П. П. Иващенко.

Е. ФАРНИЕВА,
КПСС Шелковской райкома секретарь.

БОЛХ ДӀАБОЛАБАЬБ РЕСПУБЛИКАНСКИ КОМИССЕ

Нохч-ГӀалгӀай АССР промышленноста, транспорта, гӀишлошъеча организацей предприятеш салоӀа ши ди а долаш пхе ден балха кӀирага яхара йолча республикански комиссе хьалхара заседани хилар.

С. С. Сидельникова председателал а деш комиссе къоастадир организационни дешаш. Комиссе председатела заместителалла чӀоагӀвир В. Д. Сухин, С. Д. Чухаренко — секретаралла.

Предприятеш салоӀа ши ди а долаш пхе ден балха кӀирага яхара кийчо яра гӀулакх мишта лел хьожаш тӀахьожам лоаттабара комиссе членашка дӀалу укх тайпара доакъош:

къахьегамхой депутатий Грозненски городской Совета исполкома председателага П. С. Истоминага — коммунальни боахама предприятеш, къахьегамхоша салоӀа базаш, медицински берийи учрежденеш;

«Грознефтехимзаводы» яхача объединене начальникага Г. Ф. Пальчиковга — энергетически промышленноста предприятеши гӀишлошъю организацеши;

КПСС обкома промышленно-транспортни отдела заведующега Н. Я. Правенькега — автомобильни транспорта, бувзама, хьу чакхйоахача промышленноста предприятеш;

облсовпрофа председателага С. С. Сидельниковга — яйгача, машинашъеча промышленноста предприятеш, культурно-просветительни учрежденеш;

КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретарага С. В. Синельниковга — торговлеи общественни кхачани предприятеш;

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета председатела заместителага В. Д. Сухинга — моттигерча, кхачан промышленностеи бытовой гӀулакхаш дуи предприятеш;

КПСС обкома мехкдаьттаи химически промышленноста отдела заведующега П. М. Тонконоговга — мехкдаьтта доахача, мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьтта химически промышленноста предприятеш.

Цул тӀехьагӀа дийцар пхе балха ден кӀирага яккхара кийчо еш «Красный молот» яхача завода администраце профсоюза заводской комитете балхахьехара доаш. Хоамаш дир завода керттера инженера Е. П. Лаврова, производстве профсоюза завкома председатела Я. С. Черниех.

Комиссе белгалдаьккхар, «Красный молот» яхача завода кулгалхоша цу даькъе цхьабола болх баь хилар: эшаш йола документаци кийчъеш латт, шин а кхаь а сменах болх бергболаш вӀаштӀехьъяьхай службаши цехаши, уж пхе балха ден кӀирага яхара чакхйоахаргйолча мероприятей план оттаяьй, расчеташ яьй оборудованена мухь тӀабилларан производственни моттигех пайда эцараи.

Завода администрацении профсоюза заводской комитетаи могадаьд коллектив кердача режимах болх барга яккхара ерригача завода юкъареи цеховии комиссеш вӀашагӀйохкилга, оттаьй графикаш собранешка юкъаэккха, собранешка [illegible] хьоаргахьа [illegible] мероприятеш чакхйоаха де доагӀаш дола хувцамаш делга.

АГИТПУНКТ ХОРЖАМАШТА КИЙЧО ЕШ Я

Укх деношка къаьстта дукха нах латт Грозненски № 1 йолча профессионально-технически училище агитпункте. Хоржамашта кийчо яра дукхагӀа йола мероприятеш чакхъяьха яьннай укхаза. Кепа теха йоалаш латт харжархой спискаш, эша хоржама литература Ӏалашдаьд, хӀара политинформатора балха участок хьожаяьй, цар балха график оттаяьй, хӀанзле харжархошта юкъе массехк беседа яьй.

ХӀара саррахьа йиза хул агитпункта клуб. Укхаза шортта да хоржамех лаьца литература, газеташ, журналаш. Гойтара агитаци. Къаьстта укхаза чувьаннача терках тӀаозаш да харжархошта лаьрхӀа тайпара тӀадола стенд. Иштта Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хетаяь, стенд а кийчъеш укхаза.

Харжархошта лаьрхӀа библиотека, лекционни зал а кийчаьй. Дика йоакхо ю агитпункта заведующе училищера практически хьехархо мастер волча Лаврикова Бориса Степановичо. Агитпункта чурча а арахьара а оформленена, харжархошта юкъера болх тоабара лаьрхӀа беседаш лелаш, концерташ увттаде, лекцеш еша, беседаш е лаьрхӀад агитпункта балха плана тӀа. Уж мероприятеш цхьаяраш чакхъяьхай агитколлективо. 80 политинформатор ва агитпункте харжархошта юкъе агитационни болх беш.

Къаьстта дика лелабу агитационни болх политинформатораша: библиотекара Н. Калашникова, практически хьехара мастера М. Гордиенко, В. Ишакова, А. Колесникова, иштта кхыбараша.

Къонача харжархой къаьстта йоакхо ю агитколлективо. Кагирхошта лаьрхӀа сайренаш ю хьахьа, Даймехка тӀема ветеранаша, искусства [illegible] ... лелаеран [illegible].

Дика вӀаштӀехьдаьлча боаггӀача идейно - политически балха хоржамаш чакхдаргда лерхӀ агитпункта коллективо.

Сурта тӀа: йола политинформатор Калашникова Н. П. укх деношка хоржамашка дакъа лоацаргйолча харжархошта Тутаев Алихана Олейникон Иванан хоржамий бокъонаш дӀайовзийташ я.

М. ПАШКОВА
сурти тексти.

ЗУЛАМЕРЧА ГӀУЛАКХАШЦА—ЛИРА КЪОВСАМ

ЦӀендаь дӀадаккха вайна новкъарле мел ер

КПСС Урус-Мартана райкомо юххьанцарча партийни, комсомольски, профсоюзни организацей теркам тӀаухийт наха юкъе беш бола политико-кхетама болх тоабара, дӀаяхача замах юхедисаращца нахаддаш къовсам лоаттабара. ХӀаьта из къовсам лоаттабу моттигерча хоадам болаш долча хьалашка хьежжа.

Дукха ха йоаццаш парте райкома пропагандеи агитацеи отдело техкар дӀаяхача замах юхедиса зуламе гӀулакхаш хьал сево кхоаб, оттайир дына секташ йолаш йолча моттигий социологически схема.

Социологически тохкамаш даьчул тӀехьагӀа гучадаьлар, масала, Урус-Мартанен Геха тӀен къаракъаш мелар бахьан долаш хулиганалла нийслуга, Алхан-Юрта, Олхазаурове, кхыча юрташка [illegible] ноанош шоай йиӀгаш [illegible] моттигаш я.

Уж белгалонаш теркал а яь, райкомо партийни организаце шийн беррига низ тӀабохийт дӀаяхча замах юхедисараш [illegible] бахьанаш дӀадаккха. Района юрташка каст-каста ю общества духьаларча гӀулакхашца къовсам лоаттабара йола бахача наьха сходаш. Цига докладаш ю района кулгалдеча болхлоша. ХӀаьта иштта мурдаша, хулиганаша леладеча гӀулакхех дувла зуламаш дувц, уж сихха дӀалахара де дезараш белгалдоах гулбеннараша.

Укх тӀеххьарча хана хиннача бахача наьха сходашка къамаьлаш дир парте Урус-Мартана райкома секретараша нн. Габисовеи Бердукаевеи, райисполкома председатела Генаева, милице отдела начальника Гелагаева, района прокурора Джамбулатова, дукхача кхыбараша. Боккха болх дӀахьу ловнаш тоадеча комиссе а. Цо [illegible]

Белгалдаккха дезаш а, дӀаяхача замах юхедисарашца [illegible] бахача наьха сходаш [illegible] 42 сход хинналe, укх шера [illegible] цу тайпара сходаш.

ДӀаяхача замах юхедисараца лоаттабу къовсам чӀоагӀбара декхараш [illegible] парте райкомо бюро. Цун заседанешка [illegible] пропаганда, хулиганашта дуьхьалара [illegible] къовсам дешаш. ХӀаьта цига тӀайийца решенеш чакхйоах.

Районни партийни организаце холуш тоалый лекционни пропаганда, ешаш йолча лекцей тематика шеръяьй, идейни чулоацам тоабаьб. ДӀахача замах юхедисарашца къовсам лоаттабара юкъеэзаб «Знание» общества членаш, ВЛКСМ райкома лекторски группаш. Духхьал дӀадахача шера атеистически халкъий доаттагӀлен темаех 400 совгӀа лекци йийшай. Наьха безам тӀабодаш я укх тайпара лекцеш: «Лаьтта вахар хьахилар», «Ислам — кхалсага моастагӀа», «Вахар тоадара новкъостал дой лыно?» «Халкъий доттагӀленца — вай низ».

Дукха теркам тӀабохийт оаха политико-кхетама балха формаш молаши тоаяра. Укх тӀеххьарча хана оаха кхоачашдайр «Сар сага доаттагӀа, новкъост, воша», «Укхаза нохчо а, эрсе а, гӀалгӀа а цхьабарт болх бу» яха сайренаш пайда болаш я. Цу тайпара сайренаш дика [illegible].

КӀезига лоархӀам болаш яц [illegible]

ни тӀемашка дакъа лоацаш хинначар, 30-ча шерий комсомольцаша. Иштта шерра практике доаладаьд района кагирхой города кагирхошца вӀашагӀкхетилга а: цхьана спектаклешка хьежар, концерташ увтталелга.

Кхалнахаца беш бола политико-кхетама болх тха районе эсала лел ала йиш яц. Итташи бӀаьши кхалнахи мехкарийи шоай хьинар а низ а ца кходеш хьаьнала къахьегаш ба района кхашка, фермашка, организацешка, учрежденешка. Тахан доккха сий ду кхалсага. Ӏалаьмате доккха сий деш, наха езаш я «Горец» яхача совхозера звеньевая, ЧИАССР Лакхехьарча Совета депутат Барзукаева Ӏайна. СССР Лакхехьарча Совета депутат Висаригова Тамара. [illegible] 11 кружок. Цига дешаш 250 сонгӀа кхалсаг я.

Фермашка, школашка, клубашка, кхай станашка [illegible] кхалнах—лекторех, агитаторех, пропагандистех. [illegible] КПСС-ен ВЛКСМ-ей чулӀараша [illegible] 120 йоӀ. [illegible] 1964—1965 шерашка [illegible] 30—40 кхалсаг мара [illegible] та дӀадахача шера 480 кхалсаг хиннай.

Хулиганал деча элементашца къовсам лоаттабара, халкъа дружинай болх тоабара ши-кхо бутт хьалха оаха йир района халкъа дружинникий слет. ХӀаьта тахан ала йиш я дружинниккий болх холуш тоабеннаб. ХӀанз районе кӀезигагӀа нийслу хулиганал деш моттигаш.

Цунца цхьана белгалдаккха деза наха юкъе беш болча идейно-политически балха юкъе хӀанз а дукха кхоачамбоацараш нийслуга. Школай, юрта советий цхьаболча кулгалхоша лерттӀа терко яц Всеобуча закон кхоачашдара. Ды лелабеча даьшеиноанохоша [illegible] общественни организацеша.

Беррига мехка санна советски Ӏаьдала 50 шу дузача дена [illegible] тха районе бола [illegible] коллективаша.

О. ДЖУРГАЕВ,
КПСС Урус-Мартана райкома инструктор.

«СЕРДАЛО»
2-гӀа агӀ. 9 февраль, 1967 шу.

ТIЕХЬАЮСАШ ХИННАЧА ФЕРМЕ

Хьайбаш лелaдерий эггара бехктокхаме ха я Iа. Дукха къахьега дезa хьайбай продуктивность лох ца ялийтара. МалгIабика района «Ингушский» яхача совхоза цхьоалагIа шурий товарни ферма совхоза кхыйолча фермашта юкъе дукххача хана тIехьаюсаш яр. Шерагара шерага паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяцар ферма хьайбаш леладераша. Дукха хувцалора ферма болхлой.

Совхоза дирекце, профсоюзни, партийни организацеша дика кхетадир ферме кхы дIахо иштта болх бе йиш йоацилга. ХIанз ферме балха бахийтаб къона специалисташ. Иштта, дукха ха йоацаш фермана кулгалде оттаваьв Наьсарера зооветтехникум яьккха Бортоев Iалихан. Балха воагIаше а гучадаьлар Iалихана фермера гIулакхаш эсала долга. Цкъарчоа шек ваьнна хилар из балха Iийча вате дIаваьлча ва-те бакъахьа яхаш. Бакъда из шеквалар сиха дIададьлар. Хала лар боахам эIамига бале а, тоъал доакъар доацача, хIанзалца учет ца лелаяьча ферма болх тоабе. Декабрь бутт чакхбоалаш латтар, хIаьта а ферме доакъар хьатIаоза кхийнадац тха, яхаш дувцар ферма хьалха хиннача заведующе.

Сиха хилар Iалихана ферма болхлошца вовзар. Керда венача ферма заведующен зоотехникен эггара хьалха хьайбаш кхабара рацион оттае лаьрхIар — из хIанзалца йолаш яцар укхаза. ЧIоагIа цецбаьлар ферма болхлой хьайбаш чулаттача помещене пепех хьалтеха йоахка хьайбаш кхабара рацион тIаязъяь листокаш шоашта бIаргаяйча. Ши шу гаргга цхьаццa бахьанаш а доахаш болх ца беш латтта доакъара цех а йолаелар болх бе. Нагахьа санна кхоабача доаханна, гIожа доакъар хьалхагIа ше долчча бесса телаш хиннадале, хIанз гIулакх кхыча тайпара да. ХIанз хьайбашта тела ча ата а аьте, цох кхоачам хиллал барда а техе тел.

Цул совгIа, специалисташа ферме болх бе йолаялийтар барда кийчбу установка. Цу установка хIара денна кхоккха тонн барда кийчбаро йиш хилийтар, хIанзалца санна городера барда кхахьа безац, хIаьта бардага дIадодар дикка кIезигделар.

Болх бе дIаволалушше а совхоза дирекце шоашта еннача трактора ферма болхлошка спепаш кийчъяйтар Iалихана. Из гIулакх дика вIаштIехьдаккхарах кхычахьара новкъостал доацаш аргIе вIашка теха латта йол, ча фермана хьатIа а эза аргIаш дир.

ХIанз ферма хIара кхоабача Iатта 25 килограмм силос, 8 килограмм йол, 6 килограмм ча. Iаттагара йоаккхача хIара килограмм шурийна лаьрхIа, 200 грамм концентраташ, кхыдола доакъар тел.

Ферма дояркаша, скотникаша цу сахьате кхетадир къона специалисташ фермах дог лазаш, шоашта хьалхашка латта декхар бехктокхаме долга кхетадеш болга. Дукха ха ялалехьа ферма болх тоабелар. ХIанз ферма болхлошта юкъе хьайбай продуктивность лакхъяра социалистически яхь йоаржаяьй. ХIара денна балха ди чакхдоаллаше а салоIача цIагIа вIашагIбетталуш дояркаша шоаш беча балха анализ ю. Ферме зоотехник волча нов. Хамхоева дувц хIара доярка шоай планови заданеш кхоачашъярах, хIаьта дояркашта чIоагIа пайдане дола хьехараш ду. Ферма дояркашта юкъе йоаржаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг, яьккхача дояркашта хетаяь «Молния» яха листокаш арахец, хьоккхама Доска тIа дIаязбу. Иштта, дояркашта Кортоева Надифайна, Богатырева Добайна, Тукаева Тамара хетаяь «Молнеш» арахийцай. ХIанз ферме хьалха латт уж дояркаш.

Дукха ха йоацаш цхьа гIулакх хилар ферме хIанз а тIехь ерригача совхоза дицдаланза. Нагахьа санна дIадахача шера декабрь бутт дIаболалуш ферма болхлоша хIара денна паччахьалкхенна 200—300 килограмм мара дIалуш хиннаеце, укх тIеххьарча хана хIара денна 1000—1100 килограмм шура дIател. Лоаллахарча шин ферма дийнахьи буси паччахьалкхенна дIателача шурийла дукхагIа я Iалихана кулгалдеча ферма хьайбаш леладераша дIателар.

Тешшаме хьалхара моттиг дIалаьцай цхьоалагIча шурий-товарни ферма совхоза кхыча фермашта юкъе, хьалха тIехьаюсаш хиннаяле а.

«Iа яха дукха хIама даьдац оаха, — йоах Iалихана. — дикагIа кхоаб доахан, йIохъяьй помещенеш, дикагIа болх бе баьнаб ферма болхлой». Хьахиннар гуш да. Укх лоацача хана даьхача къахьегама толамех совхоза карара-кара тела ЦIе байракх еннай фермана. Цкъа шоашка хьакхаьча байракх дIа ца хеца дага ба ферма болхлой.

Советий Iаьдала 50 шу дузача цIей сийна йоаржаяь социалистически яхь хьал а лаьца ворхIлагIа ноябрь тIакхоачаш паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара шера план кхоачашъе лаьрхIал ферма болхлоша.

В. ТАГУРОВ.

В. И. ЧАПАЕВ

ВАЬ ТАХАН 80 ШУ ДУЗ

Василий Иванович Чапаев — шийцIи из дийна волча ханне а легендарни хинна дIаэтта граждански тIема турпал ваьв 1887 шера 9 феврале Чебоксарски уезда (хIанзарча Чувашски АССР) Будайки яхача юрта, ахархочун-бедняка дезале.

1897 шера ЧапаевгIар дезал Будайки яхача юртара Самарски губернерча г. Балакове баха бахаб. Цига дIабахачул тIехьагIа Василий Ивановича шийлаьцеи вежарашцеи цхьана плотникалла болх бу, Волгал дехьарча шаьрача ара ялача юрташка дIа-са а ухаш.

В. И. Чапаев дуней хьалхарча тIема юкъе дакъа лоацаш хиннав, хIаьта цига кхоъза човнаш а яьй цунна, дукккхаза контузеш а яьй. Деналера тIема гIулакхаш карагIдувларах йиазза георгиевски бант яьккхай цо (цу хана деннад эггара доккхагIа дола салтий совгIат лоархIаш хинна диъ георгиевски крести йиъмагIча степенегIара георгиевски медали).

1917 шера август бетта фронтера г. Николаевске кхаьчав Чапаев, хIаьта цига большевикашца дегIала а вахав. 1917 шера сентябре Коммунистически парте мугIарашка вахав из. Чапаева хьинаре дакъа лаьцал Поволжье Советски Iаьдал оттадара юкъе. Большевикий заданегIа геттара лоацача хана чухьа цIеэскархой отрядаш вIашагIйохкаеннай цунга. Чапаев керте а волаш массехк бIаь саг юкъе волаш хиннача царех цхьанне массехк кулацко-эсеровски мятеж тоIаяьй. Чапаева вIашагIъеххача отрядех тIехьагIо хьаяьяр Пугачевски бригада, хIаьта цо командовани еча цу бригада 1918 шера августе йоккха а герзашца дика кийчъенна а хиниз мятежни чехословацки корпуси кIайча казакий отрядаши боккъала башха эша а йир. 1919 шера апреле Чапаев хьожаваьв Д. А. Фурманов комиссар хиннача 25-ча стрелкови дивизе командиралла. Дивизе шийй йоргйоаца сийле яьккхай Малхбоален фронтерча Колчака кIайгвардейски бIупа даьча тIемашка.

1919 шера 5 сентябрерча Iурра Урала шийлача талгIешка моастакIчун цхово лаьцар тIема командир. В. И. Чапаев — советски халкъа дукха веза турпал. Цун образ дагаухаргйолаш белгалъяьй литературе а искусстве а. Цунах лаьца хьадаьд боккъала а башха фаьлгаш, хиннараш, иллеш. Д. А. Фурманова «Чапаев» яхача книжкай из цIи йолча кинофильман кхетамца кхею советски кагирхой ноахал.

1964-ча шера дена Грозненски района «Горячеисточненский» яхача совхозе болх беш ва комсомолец Зайцев Александр. Шийй трактора ремонт яь а ваьнна совхоза кхыча механизаторашта новкъостал деш ва из.

И. Пливва сурт.

КХОАЧАМБОАЦАРАЩЦА МАШАР БАЦ

«Лермонтовский» совхоза халкъа тIахьожама группо тохкам бир гIожен мошеи доакъара мишта кхом бу. Группана гучадаьлар доакъар таразаца увзаш ца хилар, доакъар дIаахийтара дола ведомосташ бетта цкъа мара ца оттаделга. ХIаьта из бахьан долаш хьайбашта эшачул совгIа дIаухийтар доакъар. Иштта № 4 йолча отделене цхьан центнер шурийга планах дIаяхийта езар 1,3 доакъара единица, хIаьта дIаяхийтар 4,38 доакъара единица я. Из тохкам беча хьинаре дакъа лаьцар халкъа контролераша: Карпенкоси, Хатаевеи. Белгалдаьха бакъдараш дийцар производствени совещане, хIаьта шурий-товарни ферма заведующена Тайбаев Лечийна выговор кхайкайир. Халкъа тIахьожама группа контролераша предложени йолайир фермашка тIаувзаш дола доакъар таразашца увза аьнна, хIаьта иштта хIара денна доакъара ведомосташ увттаделга дикла даргдоаца гIулакх а лаьрхIар.

Автотранспорте доагор дIаахийтара гIулакх а техкал халкъа контролераша. Гучадаьлар нормал совгIа 6713 литр бензица доалаь хилар. Из доагор боарам боацача тайпара дIаахийтара бехке болчарна чIоагIа бехк баьб.

Юкъарча ремонтни мастерской нов. Бучуев керте латтача халкъа контролераша тохкам бир техника мишта лелаю а цун ремонт мишта ю а. Халкъа контролераша гучадаьккхар ялаташ чуйначул тIехьагIа СК-4 яха комбайнаш цIен ца еш, мукх юаш латталга. Предложени йоалайир: комбайнаш подставкашта оттаелга, мазь хьокъаш йолча часташта мазь хьакха.

Халкъа контролераша Тураева, Абуязида, Цукаева Вахас, Бучаев Абдулгане чIоагIа терко ю трактораштеи юртбоахама техникаеи дика ремонт яра, ханнахьа гучалоах кхоачамбоацараш, уж дIалахара наькъаш белгалдоах.

ХIанз совхоза массайолча отделенешка лаьттанга тIоалал чулоацийташ ба. ДогIан хьиспе хий детта установкаш йолча каст-каста бIаргаго йиш я халкъа контролер Щупиков Цо кхоачамбоацараш гучадахарал совгIа, квалифицированни хьехамаш а ду.

М. ЯНДАРОВ,
«Лермонтовский» совхоза халкъа тIахьожама группа председатель.

ЛЕГЕНДАРНИ ТУРПАЛ ВАЬЧА

Мича, маца ваьв граждански тIема легендарни турпал Чапаев? Дуккхача хана цох бокъонца дола бакъдар хацар цхьаннена а.

1934 шера декабре «Родина» яхача Чебоксарски кинотеатра экрана тIа эггара хьалха дIахьеккхар оаз йола «Чапаев» яха фильм. Города юхерча «Будайки» яхача юртара ха яха боккхий нах дега тоам хулаш цецбаьнна бар фильма турпал шоай юртхо волга хайча.

Дукха ца говш Чувашски АССР хIанзарча столица цхьан киназа метрически книжка тIа корадир Василий Иванович Чапаев 1887 шера 28 январе (кердача стилах 9 феврале) Чебоксарски уезда «Будайки» яхача юрта ваь хиларах дола йоазув. Цуница дийза йоккхачен ЗIамигачен советски энциклопедей кердача изданеш тIа де деза хувцамаш дир, хIаьта Будайкех Чапаево аьнна цIи тиллар.

Цу хана дена Чуваше столица дегIаенай, цун доазонаш масса а оагIорахьа шерденнад. Чебоксарех дIакхийттай сийленца цIи хезаь, дезткъа шу хьалха Чапаев ваь юрт а. Цхьан хана ЧапаевгIар цIа даьгIача моттиге оттадаьд мемориальни доска.

ХIара ахкий сийлахь-доккхача эрсий хи тIа Волга тIа гIолла комфортабельни теплоходашца, царца цхьана «Василий Чапаев» яхачунца а, экскурсе ух итташ эзараш экскурсанташ. Уж Чебоксаре сец, Волгайисте дагIача доккха доацача, шийпен тIа: «Укхаза 1896—1897 шш. деша ваьгIав граждански тIема турпал Василий Иванович Чапаев» аьнна тIаяздаь долча ахкай цIагIа чу а ух.

Чапаева цIераш техкай республике улицахи пригородни поселкахи, колхозехи, пионерски дружинехи. Шоай республика шоваткъа шу дузаш мехкахоша дивизе легендарни командира оттадир монумент. Уллув егIача йоккхача скверах а Чапаевски аьнна цIи тиллай.

Мокроусов Бориса «Чапай» яха опера кховзткъеи иттазлагIа массаза а дика тIаэцаш оттаяьй Чувашски музыкально - драматически театра сцена тIа. Из хьекхай Кремлевски театре москвичашта.

Петр СЕМКИН,
(АПН).

ЯЛАТАШТА ГIУЛАКХ ДУ

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна сийленца накъадахара йоаржаяьча социалистически яхье хьинаре дакъа лоац тха юртбоахама артела колхозхоша. ХIанз бIаьстан кхашкарча балхашта кийчо еш ба колхоза кхаш леладераши механизатораши. Ерригa юртбоахама техника кийчъяьй, вертолетацеи тракторашцеи минеральни удобренеш товсаш ба, бIаьстан юхье ювча культурай фу кийчдаьд. Тха боахаме кхееча культурех эггара дукхагIа дIалувр гурахьа дув кIа да. Цудухьа предшественникаш чуйицачул тIехьагIа тIоадал соцаергйолаш дукха ха юкъе ца йолийташ дика обработка е еза гурахьа юв культураш дIаюврг йолча лаьттанна. Из кхоачашде вIаштIехьдоал тха доагIача тайпара предшественникашта обработка ярах.

Ка бола предшественникаш хиннача гурахьа юв культураш дIаювргйолча лаьттанна полупара, хьисапе обработка ю оаха.

Ка бола культураш чуэцаше тIехьа ца доаккхаш кхашка юхейиса юхкаш цIераш етташ йоагаяь дискови лущильникаца 8—12 сантиметр кIоарга лущени йир. Уж йоагаеш токъа хул оасар, юртбоахама культурашта зуламе йола са доахка хIамаш дIаяха. Из дар бахьан долаш лаьттан тIера тIоа цамца боаккхаш тIоадал соцайир, хIаьта оасара овла боха а бир. Лущени йича геттара аттагIа хул оахам де. Цул тIехьагIа предплужник а йолаш 27—30 сантиметр кIоарга аьхар оаха латта, тIехьа макха боаккхаш, катокашца из Iо а тоIадеш.

Аьхача лаьттанна дIахо пара хьисапе обработка йир. Оасар тIадаларга хьежжа КП—4 яхача культиваторца тIехьа макха токхабеш культиваци йир. ТIаккха йоачан хинначул тIехьагIа макха баьккхар.

Нух токхалу культураш (гидуаргаш, хьажкIа, коартол) хиннача участкаш тIа дувча гурахьа дувча кIина хIара гектара хьувкъам лакхбара боккха теркам тIабахийтар оаха оахам дале удобренеш товсара. ХIара гектара ши центнер кхоачийташ суперфосфат тессар.

Гурахьа дувча кIина чIоагIа хьувкъам кхебара кIезигагIа лоархIам болаш дац ханнахьа лаьттах фу дIадоллар. Туллийтац агротехнически хаиаш тха колхоза кхаш леладераша.

Хьалхе дIадийнача гурахьа дувча кIина тайп-тайпара лазар кхийте хьувкъам лохбала чарлу. Цулухьа эггара дикагIйолча хана 28 сентябре дена 20 октябрь тIакхаччалца дIадийра оаха гурахьа дув ялаташ. Дукха къахьийгел колхоза кхаш леладераша гурахьа пятилетка шоллагIча шера хьувкъам лакхбара. 1966 шера хIара гектара тIара кIа 28,4, мукх 31,9 центнер яьккхар оаха. Цу толамаша деган айдаьча колхозхоча укх юбилейни шера кхы а дукхагIа ялат дакхха дош деннад.

Дог лазаш, хьаьнала къахьийгача кхаш леладерий дог гIоздоаккх цхьатара тIадаьнпача ялатий цIенача кхаяра.

Йоачаш кIезига йолаш Iа дарах яьхх дийрзача лаьтташта хий диллара дерригa низаш оарцагIаьхал оаха хIанз. Кийчъяь оросительни сеть.

Гурахьа йийнача культурай хьувкъам соахкарчул лакхагIа хургхиларах тешам бенна къахьег тха юртбоахама артела колхозхоша.

А. ТИМОШЕНКО,
Сунженски района «Победа» яхача колхоза керттера агроном.

КХЫ ЛАКХАГIА СОВГIАТ ДАЦ

Масехк шу хьалхагIа ЭкажкъонгIий - Юртарча библиотеке балха яйтар керда заведующи — къона, эхьэздел дола йоI Чилиева Лида. Юххьанца башха теркал а йицар Лида — керда библиотекарь. Из тамаш а яцар, хIана аьлча тIеххьарча шерашка масайтта заведующи хувцавеннавар библиотеке, хIаьта болх кхы тоалуш бацар. КIезига бIукъожабеш дIадолаланзар Лидас а керда, довзаш доаца гIулакх. Опыт цхьаккха яцар, ше лоархIаргйола гIулакх де кхийнадацар йиъий. Цхьабакъда, цунах доаллаш цхьа хIама дар — болх бе, книжкапара шийй безам наха дIабоазийта, знанешцара цар безам совбаккха довш хилар.

Библиотеке болх дIаболабенна хьалхара деноц... Шийла, бIеха я библиотеке. Довргдараш дайначул тIехьагIа дом тIа а бижа саьнгга дIагул а даь дала книжкаш. Долла хIама юххьанца дена дIадоладе дезаш да. Юрта Советеи культура отделен новкъосталца библиотека болх тоабе йолаелар Лида. Долла хIама цхьалха лаьккхар, цIендир. басар хьекхар кIир техар. тархеш тоайир, книжкаш дIаоттадир.

Цхьабакъда, библиотеке книжкаш деша ухараш хьалхагIа а санна геттара кIезига бар: цхьа-ши бIаь саг хила а ца хила а мегаш. Книжкаш дешараш дукхагIа хилийтара оарцагIъяьлар Лида. Каст-каст гора из юрта бахача наьха коашка. ХIара сага шийна деза книжка хьахаржа йиш хургйолаш тайп - тайпара книжкаш а ийце йодар ше наьхацига йодаш, дег тIара къамаьл дора. МоллагIчун а безам тIагIоргйолаш дувцар цо книжкаех дола хIачаш. Къаьстта боккха хьехама болх бора Лидас вайнаьха кхалнаха, къаьстта мехкараштa юкъе. ХIаьта из чIоагIа пайдане а хулар: дензара дена дукхагIа хулар библиотеке уха кагий, боккхий, тайп-тайпара професси йола нах.

ХIанз 700 гаргга саг ва библиотекера книжкаш дешаш, хIаьта 150 совгIа саг массаза а, болх беш йолча кхаь передвижка Iалашву литератураца. Чилиева Лида — каст-каста йоагIаши езаши хьаша я хьайбай фермашка, кхашкарча станашка. Цига цо книжкаш дешарашца беседаш ю, царна литература кхухь, къахьегамхошта дIайовзийт партеи правительстваи решенеш. ЧIоагIа раьза хиннеи баркал оалаши ба цунна хьайбаш леладераши механизатораши.

Чилиева Лидас книжках безам бодийта гIалгIай кхалнах кIезига бац. ХIанз хан-ханнахьа библиотеке йоагIаш 200 совгIа йоI я.

Дикка йоккхаьIа хиннай книжкай фонд а. Нагахьа санна Чилиева Лидас библиотека хьаэцача хана цига 1000 совгIа книжка мара хиннадеце, хIана цун книжкай фонд 4000 экземпляр я. Дикка тоабеннаб библиотека болх а. Вiь саг юкъе а волаш библиотеке вIашагIъеллача общественни советапа цхьана заведующе Чилиевас балха план оттаю. Совета новкъосталца дукха сайренаш, диспуташ, книжкаш дешарий конференцеш ю библиотеке.

Къаьстта дукхагIа терко ю Лидас берий — царна эша литература хьахорж, царца цхьана Iуйренаш кийчъю. Клубе вIашагIъеллай «Атеиста уголок», «Шоана кхалнах» яха стенд, бIаргагургдолчча меттиге хьалтеха доалл «Укх ихе шера сендухьа къовсам лоаттабу вай «Экажевский» совхоз» яха плакат, «Советски Iаьдала 50 шу дизара накъадолхаш» аьнна тема а йолаш херж книжкаш да.

Бе болх, бакъалар аьлча, дукха ба библиотеке, хIата а Лидайна ха корайоагIа берашта хьехам бала а шийй образовани лакхъе а. Тайп-тайпара общественни нагрузкаш а кхоачашъю нов. Чилиевас. Цунгара хьехам новкъостал эца каст - каста ух кхалнах. Юрта Совета депутат я Лида. Ца кхетадеш долча хIаманна массава а духтIавоаккх цо, новкъостал ду.

Цулухьа, нахаца дог дика долаш из йоландаь сий ду Чилиевай юрто. Цудухьа деп цун наькха тIа правительственни совгIат — «За трудовое отличие» яха медаль.

Т. МУТАЛИЕВ.

ХЬАЛХЛЕ ЯЬККХАЧА ДОЯРКА СИЙНА

Наурски района Ленина цIерахча колхозе дукха ба хьинаре къахьега колхозахой. Колхоза правленеи парткомеи ахчан совгIаташца, баркалашца хестабу балха хьалхле лелаераш. Укх шера колхоза вахаре керда мероприяти юкъе йоалаьй правлене Социалистически яхье хьалхле яьккхачун сийна торжественно байракх айю колхоза ферме е центральни усальбе. Цу гIулакха лаьрхIа хIара ферме штокаш оттаьй.

Январь бутт чакхбоалаш итогаш яьчул тIехьагIа хьалхара моттиг яьккхача № 2 йолча ферма дояркана Самокрутова Екатерина Сергеевнайна сийна ахчан преми а луш байракх аййир колхоза правлене.

ДIаяхача декалах ше Iунал деча доахана группагара 995 килограмм шура яьккхай Екатеринас.

БоккхагIбараш балха толамашца даькъал бувца аьнна дешархой баьхка хилар шурий-товарни ферме. Хьайбаш леладерашта советски къахьегама саг хеставу монтаж кийчъяьйр цар. Монтаж чакхъяьнначул тIехьагIа школа отличница Жукова Надяс доярка сийна вымпел аййир.

Цул тIехьагIа шоай низаца хьайбаш леладерхошта сакъердаме концерт оттадир дешархоша.

Колхоза правлене парткома секретара, новкъосташа даькъал йийцар хьалхле яьккха доярка.

Укх шера юбилейна сийна хIара Iаттагара 2900 килограмм шура яьккха дош деннад Екатерина Сергеевнас.

П. АЛФЕРОВ.

СОВЕТСКИ IАЬДАЛА ПРОГРАММНИ ДОКУМЕНТ

«...ЦИК тIайийца «Къахьегачеи эксплуатацена кIал латтачеи халкъа бокъоний Деклараци» Россе къахьегамхой классий бокъонца бола лоIам лерхI съезде. Цу Деклараце хIара мугI къахьегамхой классаша шоаш хьалхабаьккхаб, хIаьта Советий цу программа тIа дувца хьадехар бахьан берригача сакхетамерча болхлоша, ахархоша, салташа юххерча цIе тIадамга кхаччалца къовсам а лоаттабергба.

Съезде соцам бу: из Деклараци ерригача заводашка, фабрикашка, волосташка, юрташка гIалашка хьалтоха а эскарен флотен дерригача доакъошка еша а».

Иштта дIаяздаьд болхлой, салтий, ахархой депутатий Советий Ерригроссийски кхоалагIча съезде «Центральни Исполнительни Комитетен Халкъа Комиссарий Советен политиках а къахьегачеи эксплуатацена кIал латтачеи халкъа бокъоний Деклараций а» болча бокъоний Декларацех а» болча бокъонцам тIа. Большевикий фракце предложенегIа из тIайийцаб съезда кхоалагIча заседане 1918 шера 12 (25) январе.

...Дукха хIама иа эшшаш ах бIаь шу хьалха ленински декларацена тIехьа голосовани яьча сагах кхета безам хиларо со вигар доккхача московски цIеной цхьан квартире. Духхьашха укхаза вайзар сона КПСС ветеран Г. Я. Лобанов. Атта а доацаш вахаш 73 шу даьккха ваьннав из, хIаьта а кадайи денал долащи ва Григорий Яковлевич. цунна хIанз а шаьра дагадоагIа массехк итт шу хьалха хинна дIададахача гIулакхашцара дуккха а хIамаш.

Рязански губернерча ахархочун воI, Григорий Лобанов российски пролетарната мугIарашка вахав ше кхувш воагIаш. Цо болх баьб Петрограда, Москван, Коломна заводашка. Цунах квалификаци йола токарь хиннав. Москве металлистий союзе вахав из, хIаьта кастта цун викалалла а хьожаваьв. Дуккхача забастовкашка хьинаре дакъа лийцад.

Къона болхло 1917 шера феврале большевистски парте вахав, паччахьа самодержави тIера дIаяккхара юкъе, хIаьта цул тIехьагIа Октябрьски революцена юкъе а хьинаре дакъа лувцаш хиннав.

Григорий Яковлевич дуккхача, лоархIаме йолча партийни а паччахьалкхен а посташ тIа хиннав, юкъарчал доацаш Ф. Э. Дзержинске кулгал а деш ВЧК — ОГПУ органашка болх беш хиннав.

Дувцилга йоацаш чIоагIа партена мутIахьа вола Лобанов чIоагIа цун тешам бенна хиннав. Из РКП(б) IX-чеи X-чеи съездий, III, VIII, X Ерригроссийски Советий съездий, I СССР Советий съезда делегат хиннав.

...Григорий Яковлевичагара дех аз Советий III съездах лаьца, «Къахьегачеи эксплуатацена кIал латтачеи халкъа бокъоний Декларацех» лаьца къоастам боллашагIа дувцилга.

— III Советий съезда делегаталла, — йоах къаьнача коммуниста, — со хержавар Рязански губерне Зарайски уезда Советий съезде. ЧIоагIа хала кхаьчар тхо Питере. Новкъарленаш йора каст-каста хулача пересадкашеи наькъаш лайво дикъа, хиларои паровозашта доагор ца тоъаш хилар бахьан долаш сеца дезаш хиларо.

Съезда заседанеш хилар 1918 шера 10—18 (23—31) январе Таврически двореце. Делегаташ — губернешкара баьхка большевистски фракце членаш Смольне Iеш бар.

Петрограде даха наькъа дола ахча, деша юкъе ийкха маалларa, юхалург Зарайски райсоветера ийца дар. МоллагIа дале а долча суточнех лаьца-м цу хана цхьанна а тайпара дувца доагIаш а мича дар.

Петрограде кхаьчача Николаевски (хIанзарча Московски) вокзалера гIаш Смольне дахар тхо. Улицаш хьалъяьхха дай гувнаш дар. Лоадам боацаш мара сердал яцар Петрограде.

ЧIоагIа шийй тайпарча купехьа яр Таврически дворецера заседаней зал: лоаца кетараш, полтош. шинелаш, пинжакаш... ДукхагIча делегаташка валенкаш ювхар. ФуннагIа-моллагIа дале а цига хиннарех дукхагIбараш самукъа, гIозбаьнна бар.

Кортош, чудаха, безаме боацаш меньшевикаши аьттехьара асераши мара бацар. Кортош чудаха, безаме боацаш хилара бахьанаш царна долаш дар. Цу буржуазе хьашташ леладераша антисоветски, эгIазлой къамаьлаш деш зало шокарч а егтар, дийца варгвоацаш йоккха гIар а аййора.

Лобанов духхьашха Владимир Ильичах кхийттав Смольне. Сийлахь-боккхача Октябра штабе. Шийй новкъостапа цхьана цун безам хинабар съезде дийца а дийца. лаьттанна социализаци ярах дола закон тIаэпарна дувзаденначa дешаех цхьанне дух тIа вала.

— Владимир Ильич, — шийна дагаухар дувц Лобанова, — ше массаза а хулаш хиннача тайпара Iалаьмате безаме а терко еш а хилар тхоца. Тхо Iо а ховшадаь, тхога хетта волавелар из ахархой уйлаех, царна эшарех а цар дIадехарех а лаьца, Рязански губерне лаьттан дош мишта къестаду яхача гIулакхах лаьца. Массехк минут яьлча лар а йисанзар тхо тоам ца хеташ юхаувзалуши эхь хеташи хиларах...

— Ховш ма хиллара, — дIахо дувц парте ветерана. — Учредительни собране контрреволюциони даькъо 1918 шера 5 (18) январе чIоагIъе ца тугаш ма йисаярий «Къахьегачеи эксплуатацена кIал латтача халкъа бокъоний Деклараци». ХIаьта из тамаше а дац: «Деклараце адамлеп историегIа хIаьта духхьашха практически оттадаьдар пролетариата диктатура керттера декхараш — саго сага эксплуатаци яр кхы хургдоацаш дIадоаккхалга, эксплуататорски классаш дIайоахилга, социализм хьалъелга.

Из Ленина язаь исторически документ Iалаьмате чIоагIа раьза хиннa тIайийнар шийй гаьнна дукхагIа бола делегаташ боккъаларя къахьегамхой викалаш хиннача III Советий съездо. Царех 60 процент большевикаш бар.

1918 шера 12 (25) январе съезадо чIоагIйийр «Деклараци» хIаьта Октябрьски социалистически революце яьха коталонаш законаца лаьрхIа дIачIоагI а йир. Цу Iалаьмате доккхача адамлеп программни документо чIоагIдир лаьттан частни доалахье дIаяккхарах, болхлой тIахьожамах, ВСНХ вIашагIйолларах, банкашта национализаци ярах дола декреташ. «Деклараце тIа декретировани йора ЦIе Эскар хьадара, Советски Iаьдала арахьарча машара политика лардаш дIакхайкайора: къайлагIара договораш дIадахар, дерригача халкъий къаман суверенитета сий дар, буржуазни паччахьалкхений оакхарий хьисапе къиза колониальни политиках дизза хьахадар. ЛоархIамегIа йола конституционни акт а лаьрхIа «Деклараци» хьалхарча разлела тIа лаьрхIа юкъеяхийтар 1918 шера июле V Ерригроссийски Советий съездо тIайийцача РСФСР Конституцена.

Съездо дийцар къонача Советски республикана лоархIамегIча маIане дола кхы дешаш а. Цо ла а дийгIа. йийцар ВЦИК-а беча балхах йола Я. М. Свердлова доклади Совнаркомо беча балхах йола В. И. Ленина доклади. Съездо йизза къоабалйир ВЦИК-и СНК-и политика, хIаьта царех бизза тешам бенна хилар дIа а кхайкадир. Съездо къоабалйир иштта машарах долча деша хьакъехьара Халкъа Комиссарий Совета политика, хIаьта цунна цу хьакъехьа эггара шерагIа йола полномочеш а елар. Российски Социалистически Республика Россе халкъий шоай лоIамерча цхьоагIон ларда тIара Советски Республикай Федераци махиллара юллаш хиларах йола решени тIайийцар. Съездо чIоагIйир лаьттах дола декрет ларда а йолаш оттаяъ лаьттана социализаци ярах долча Закона керттера положенеш.

* * *

...КIайбенна корта оагIора а баькха, йист ца хулаш вагIаш массехк минут яьккхар къаьнача коммуниста, сийле йолча чекиста. Цалахараш дагаахаро цу сахьате юха тIаваийтац таханарча ден уйлашка.

— Парте кулгал а деш вай Даьхе низ кхоача социалистически держава хинна дIаоттара теш хила ирав кхаьчад сога. ХIаьта цо доккхалах дог хьал а дуз. Советски нах кердача, боккъала а башхача карагIдийннарашца Сийлахь - боккхача Октябра 50-гIа шу дизара накъагIоргхиларах тешам бенна ва со.

С. В. ТЕРЕНТЬЕВ,
ТАСС-а корр.

Доазол дехьара

ДЖОНА ГОЛЛАНА ЗАЯВЛЕНИ

ЛОНДОН, 7 февраль. (ТАСС). Лондона цхьан районе хиннача митинге къамаьл деш Великобритане Компарте Генеральни секретара белгалдаьккхар СССР-а Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин Англе вар лоархІаме хилар.

Советски правительствана керте даттар воаш долча тІаэцаш, аьлар Джон Роллана, Англе къахьегамхоша «Вьетнамера американски агресси Вильсона Правительства хьаллоацаш хилар хьадех оаха» ала деза.

Англе болхлой болама декхар да, аьлар Компарте Генеральни секретара. Англи «Юкъарча рынка» юкъе яхара духьали Малхбоаленнен Малхбузеннен юкъера гІулакхаш мамогга дегІадоаладара тІехьен къовсам лоаттабар. Джон Роллана ше къамаьл деш ништта белгалдаьккхар, Европе машари кхерамзлен Іалашъярах йола договор оттаянза яргйоацаш хилар а.

Великобритане профсоюзни болам правительства дІахьош йолча политикаца дувзаденна ше лейбористски партецеи правительствацеи леладеча гІулакхий эггара а критически ярех долча цхьан лагІа тІа боалаш латт, аьлар Великобритане Генеральни секретара Джон Роллана.

Лейбористаша лелаю политика бахьан долаш, белгалдаьккхар Роллана, къаман гІар йоалача дІакхоачаш лакхъеннай къел, лакхлу бе болх па хилар, легІа ца йоагІаш цхьан моттиге латт производство, цхьабакъда Вильсона правительства цхьаккха а хІама дац цунца къовсам лоаттабара.

Великобритане Компарте Генеральни секретара белгалдаьккхар тІема кхоачам беш йола расходаш чІоаггІа кІезигъяра наькъаца къела духьал къовсам лоаттабе безаш хилар. Англе профсоюзни болама деррига аьрдехьара низаш Вильсона правительства болхлошта духьал леладеча гІулакхашца лоаттабу къовсам лакхбара тІахьийхар Джон Роллана.

КИТАЕРА СОБЫТЕШ

Пекинерча СССР-а посольствана хьалхашка хьалха а санна акхача хьисапе хьаьрбаьнна хьува хулиганал леладеш бола молодчикаш. ХІама ца эшшаш шин кІирагІа дийнахьа а буса а шоай низ маккхоачча дувш я репродукторащ, цар антисоветски яппараш ю, советски наха кхерам тІатуве. СССР-а посольства балха духьаленаш ярали болх бе йиш йоаца хьалаш отталарали совгІа. Пекинера советски кхалнахи бераши цІадоаладара а новкъарле ю хулиганаша. БНР-ерча СССР-а посольстван Пекинерча кхыча советски учрежденеий сотрудникий истийи берийи шоллагІча группа Даьй-мехка цІая йиш хиланзар 7 сахьата соцаяь лоаттаяьчул тІехьагІа сайре чІоаггІа тІехьаяхача мара.

«Мао Цзэ-дуна бІухоша» шоай хурдеш духьале йора уж цІабахкара. ЦІабоахарий документаши багажи кийчъеш болча советски дипломаташка бІехь мотт бувцар цар. Пекински аэропорта эзаке тІа хьалтеха дар эгІазлон антисоветски лозунгаши плакаташи. Аэродромерча доккхийчарех цхьан плаката тІа яздаьдар: «Советски самолеташ тІа хІама тІа ца йоттара тІахьех оаха берригаш а!» аьнна.

Аэропорте советски дипломаташ дуккхача сахьаташка гобаь лоаттабир, кхыметтел Іо а па ховшийташ. Куцдоаца къамаьлаш дора кхыча социалистически мехкий дипломатически болхлошка а. Шоай хурдаь лата дов дакъка гІертар хулиганаш.

СССР-а посольства дуккхаза яь протесташи хулиганашка леладу хьаьрбаьнна хІамаш дІадоахаргдола а советски наьха кхерамале Іалашъергйола а гІулакхаш тІехьа ца тотташ делга хьадехараши китайски МИД-а официальни викалаша гІожагІча тайпара теркала дацар. Хулиганаша лелалу акха гІулакхаш деррига дуненна гучадалар кхераш, «берригача кхыча мехкашкарча наха мукъалац аэропортен городен сурташ даха», хІаьта «сурташ даьхар цІенхаштта бехктокхаме а озаргва» аьнна дІакхайкадир китайски Іаьдало.

Аэропорте кхалнахи бераши хьакхаьчача хьаьрбаьннача наха автобусашта басараш хьекхаш Іатташ йир, антисоветски лозунгаш кхайкадора, кхерам тІатувсар.

Оакхарий санна хьувзача, бийнаш а эгадеш кхерам тІатувсача хунвэйбиний цзаофаний мугІарашта юкъе гІолла чакхбовлийтар советски кхалнахи бераши.

Пекински аэропорте антисоветски гІулакхаш леладеча хана е полице а хІанз аэродрома тІахьожам лоаттабеш долча военни Іаьдало а советски наха еча провокацешта духьале ца ярал совгІа, шоаш а дакъа лоацаш хулар цу провокацешта юкъе.

Советски болхлой дезалий тІеххьара ши группа тахан Пекинера самолетаца хьаараяьннай. Советски гражданашта доккха новкъосталгІа дир, уж хьал а лаьцар доттагІал долча дуккхача мехкий посольствай дипломаташеи сотрудникашеи.

Пекинера советски дезал цІабоагІилга дохаде вІаштІехьа ца даьннача антисоветски гІулакх хьовзадаьраша шоай эгІазал вай дипломатех ухийт уж аэропортера юхаболхаш. Хьайнача хунвэйбинаша гобир 21 советски болхло чуволча автобуса. 12 сахьат даьлар уж цу гонах арабовла ца душ а посольстве юхабоха ца душ а. Аэродромера юхавоагІа кхы 34 советски болхло а хулиганаш тІахьелхарах социалистически долчарех цхьан мехка посольстве хьулабала безаш хилар.

Советски наха къонахчал долаш сатох, провокацешта караболхаш. Уж шоаех тешаш ба, китайски Іаьдало отталаьча акхача хьал тІа оттаваьча хІара сагага фийла а ца хадлаш а хьежаш советски халкъи советски правительствой йолга ховш.

Бакъда, цу хана чухь Китаера деча информационни агентствай хоамаша тешал ду «культурни революци» оалаш йолча хІаманна юкххьанца а санна берригача мехка чІоаггІа духьале еш хилара. «Джапан таймс» яхача японски газета Пекинерча корреспондента яхачох, хІанзалца лерхІаш хинначул дукхагІча провинцешка кхаьчаб антисоветски болам».

Къиза довнаш да болхлой хунвэйбинашцеи «смутьянашцеи» Кантоне (Гуанчжоу), Шанхае, Тайюане, Чанше, Цзинане, кхыча городашка. «Вэнхуэй бао» яхача шанхайски газето дувцачох парте шанхайски городской комитето цІенхашттара духьале ю цзаофанашта». Газето дувц, цу Китае эггара а йоккхагІча городе КПК горкомой муниципальни Іаьдалой «халданза а лаьрххІа а къовсама прал культурни революце гІулакхий группана духьал ерзаяь лоаттаю» яхаш. Мао Цзэ-дуна духьал бараша лоаттадечарех эггара а кхерам болашагІа да Мао Цзэ-дуна «уж ахархоша хьаллоацаш хилар, йоах пекински радиос».

Кантонера (Гуанчжоу) хоам бу 25 январе духханахьа хиннача рех цхьан вІашагІлатаре городской партийни организаце хьалхле лелаерех бархІ саг вийр, яхаш. Франс Пресс яхача агентства корреспондента хьахойт, хьаьрбаьнна хьувзача хунвэйбинаша шоаш Іазап деш бола нах горкома эланена хьалхашка дІа а оттабаь, уж ийрча а баьха тІаккха Іийтта боабаь хилар.

Хулаш йолча событешта юкъе хьинаре дакъа лоацаш долча эскаре а Мао Цзэ-дуна тІехьабараши моттигера партийни органаш хьаллоацараши вІашагІлаташ моттигаш хул. Дукха ха йоацаш «культурни революце» гІулакхашта йолча ерригармейски группана хьалхле лелае оттаваь хиннача КПК ЦК-а Политбюро членах Сюй Сян-цянах кхы а чІоагІагІа гІерташ ба хунвэйбинаш.

«Кердача порядкана» мутІахьа хилара хІанз укх сахьата Китае дола тешал да Мао Цзэ-дуна идеяш «кІоаргга ховш хилари» уж Іомаяри. «Председатела Мао» наькъа раьза боацараш дувцаш чубехк.

Доазол дехьарча агентствашa белгалдоакх, Мао Цзэ-дуна антисоветски истери езаш хиннай цунца хьула а луш шийна духьал мел вар дІавакхара, ший гІолдаьнна гІулакх тоалара, яхаш.

(ТАСС). 6 февраль.

МОСКВЕРЧА КИТАЙСКИ ПОСОЛЬСТВЕ

СТОЛИЦЕРЧА ЙОНКХАГІА ЙОЛЧА ПРЕДПРИЯТЕЙ КОЛЛЕКТИВАЙ ВИКАЛАШ ЗОВЗАБАЬННА ТІАЗЦА ЦА ТУГАШ ІИЙРА КНР ДИПЛОМАТАШ

6-ча феврале Москверча Китайски Халкъа Республика посольстве бахар И. А. Лихачева цІерахча московски автомобильни завода, ЦхьоалагІча Пачхьалкхен подшипникови завода, «Трехгорная мануфактура» яхача комбината викалаш. Столицерча цу йоккхагІа йолча предприятей коллективаша царна тІадилладар митингашка массава раьза а волаш тІайийца резолюцеш КНР посольствага дІалулга. Цу резолюцеш тІа массане а цхьатарра къоабалъю Советски Союзей вай мехка гражданийи хьакъехьа китайски Іаьдалаша лелаеча, моастагІал долча кампанеца дувзаденна яь Советски правительства заявлени.

Зовзабаьннача КНР посольства викалаша дІаэца тигадац митингий резолюцеш.

КНР посольства територе дІачувоаллача предприятешкара бахача делегаташа хьалъайдаьд кулгаца яздаь плакат: «Хоаламболлаш протест ду оаха советски нахаца Пекине леладеча законаца доацача гІулакхаштеи провокацештеи духьала!».

(ТАСС корр.).

Кхаь дийнахьа юртара художественни коллективаши шин дийнахьа Грозненски предприятей, учрежденей, дешара заведеней самодеятельни коллективаши хилар VII-ча республикански хьажаре шоай говзал гойташ. Дуккха тайп-тайпара номераш я цу хьажара юххерча концерте къоастаяьраш. Духхьала Грозперча самодеятельни коллективай программашта юкъера къоастаяьраш 53 номер я. Самардийнахьа цу концерта цхьоалагІа дакъеи, селхан шоллагІа дакъеи бІаргадейра М. Ю. Лермонтова цІерахча драматически театре хиннача зритеташта. Цига цІаькха а гучадаьлар республика дуккхача самодеятельни коллективаша хьажарга кийчо еш дикка къахьийгалга, из мероприяти цІенхашттара лаьрхІалга.

Жа-Іуй халхар деш я Ачхой-Мартана районни культура ЦІен халхарий коллектив (лакхехьарча сурта тІа). В. И. Ленина цІерахча культура Двореца коллектив «Йоккха уральски переплясь» яха халхар деш я.

Н. Кобиашвиле сурташ.

ДОСААФ-а СПЕЦИАЛИСТАШ КИЙЧБУ

«Красный Молот» яхача завода ДОСААФ-а юххьанцара организаци вай республике дикагІчарех я. ДІадахача шера ДОСААФ-а болх заводе дерттІа вІаштІехьбаккхарах оборонни общества Центральни Комитето эггара лакхагІа дола совгІат делар завода директора Колесниковаи Заводской ДОСААФ-а комитета председатела Морозоваи.

Укх деношка ДОСААФ-а члений отчетно-хоржама собрани хиннай заводе. Шера баьча балха итог а еш къамаьл дир собране ДОСААФ комитета председатела. ДІадахача шера III-гІча разряда 144 шофер, 80 шофераш-дизелисташ, бІаь совгІа саг мотоцикдисташ кийчбаьб завода ДОСААФ-а комитето. Укх шера уж специальносташ Іомаеш 200 саг ва.

ЛоархІаме болх баьб комитето Советски Эскаре баха ха хьатІакхаьчача кагирхоща. Массане а «Даьхе лорае кийча ва» яхача значока нормаш кхоачашъяьй укх шера хургболча эскархоша.

Автокрановщикаш, радио-телеграфисташ кийчбергбола учебни пункташ укх шера хьаелла лаьрхІад завода комитето. Иштта советски Эскара ди хьатІакхачале заводе УКВ яха коллективни радиостанци вІашагІйолла лерхІ ДОСААФ-а комитето.

Н. ТИМОФЕЕВ.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Города Гуково горнякаша де бокъо а йолаш доккхал ду шоай музыкальни школах. Из дукха ха йоацаш дІачуяхай лаьрххІа цунна хьалдаьча классни цІеноша а ши концертни зал а йолаш долча цІеношка. Укхаза я кхо отделени — фортепьянни, струнни, халкъа инструментий отделенеш.

Сурта тІа: фортепьяно классагІара хьехархо Виктория Виссарионовна Онипенкои школа йистейоаккхаш йола Светлана Филоноваи.

В. Турбина сурт.

ТАСС фотохроника.

ТОАЛУРГЬЯ ЮРТАШ

Хьинаре къахьегаш ба укх деношка Шелковской района гІишлошъераш. Дикача къахьегама совгІаташца накъа болх уж Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна. Нах чубаха цІенош, культурно-бытовой объекташ еча, къаьна производственни здания тоаеш ба гІишлошъераш.

Подрядни организацей низаца районни центре водопровод хьалъеш я коммунальни боахама отдел. Юбилей даздергдола денош хьатІакхачале хІара цІагІа хий чудилла лаьрхІад коммунальникаша.

Иштта тоаеш, хазъеш латт районни больница а. Кастта, хьалъеш латта котельни эксплуатаце дІаенна ялча, больница унахой бада помещенеш центральни системо йІоахъеш хургья.

Гурахьа юххьанца деша гІоаргдолча берашта лаьрхІа 8-рча школа йиъ класс чуйола дешара помещени хьатІаеш латт.

Къахьегамхой культурно-бытовой хьашташ кхоачашдара дукха мероприятеш чакхъяха лаьрхІад моттигерча колхозашеи, совхозашеи, райисполкомои.

Масала, кастта бархІквартирни 2 цІа эксплуатаце дІадала кийчлуш я Ремстройучасток, 50 моттиг чуйола общежити хьалъяь эксплуатаце дІа а енна бархІквартирни ши цІа хьалде доладаьл № 3 йолча ГІишлой-монтажни управлене.

ЛоархІаме мероприятеш чакхъяха лерхІ райпотребсоюза а. Масала, районни центре кагирхой кафе хьалъе йолаьй, Ново-Щедринская, Старо-Щедринская яхача станицашка керда тикаш еш латт, Гребенская яхача станицерча «Сельмага» реконструкци еш латт.

Района общественносто юрташи станицаши тоаяра де дезараш дийцад. Юрташка дукхагІа йолча улицашка асфальт билла, керда гаьнаш дІайогІа лерхІ цар.

Районе хьалъеш латтен хьалъергйолен керда гІишлош пачхьалкхени, колхозийи, совхозийи чотах еш я.

П. КОВАЛЬНОГОВ.

БАРЗКЪАШ ДИКА, ХОЗА

Юбилейни шу толамца чакхдаккхара, доккхий социалистически декхараш тІа а ийца, хьинаре къахьегаш я укх шера Грозненски № 1 йолча хІамаш тегача фабрика коллектив. Январь бетта план тІеххкхоачашъяьй фабрика хІамаш тегараша. Планах лаьрхІачул совгІа тийга костюмаш 350 совгІа я, иштта планал совгІа тийгай маІача наьха хачеш а. Тийгача хІамай дикал а лакха я. Укх бетта кхы а дикагІа къахьег хІамаш тегараша. Хьалхарча цхе ден план тІеххкхоачашъяьй. Къаьстта дика къахьег ин. Доронинас, Невенченкос, Строилос кулгалдеча участкай коллективаша. Юкъера лаьрхІача царех хІаране сменах нормаш 110—115 процент кхоачашъю.

Б. МАГОМЕДОВ.

ДИКА ТРАКТОРИСТ

Промысла мехкдаьттахошта гІо ду «Старогрознефта» НПУ транспортни контора мехкдаьтта дІаувзача агрегата механизатораша. Старогрозненски мехкдаьтта доахараша дени-буси 30 километр йоахал йолча мехкдаьтта турба чу гІолла эзар тоннал совгІа мехкдаьтта дІадохийт.

Шу совгІа ха я воккхагІа волча машиниста коммунистически къахьегама ударника Исаев Апте агрегат цІаккха ца талхаш болх беш хьайоагІа. Апте управлене болх бу 5 шу гаргга мара ха еце а, мехкдаьттахошта юкъе белгалваьнна-м ва из хьинаре болхло хиларах тарра. Ший 50 шу даьнача хана болх бешехьа а аьхар цо трактористий курсаш. Трактористий курсаш яьхачул тІехьагІа цо болх баьб тайп-тайпара мухь дІакхухьаш «С-100» яхача трактора тІа. ХІаьта хІанз массаза санна хьокхам а луш болх беш ва из мехкдаьтта хьачуувзача агрегата машинисталла.

ВоккхагІа волча машиниста Исаев Апте санна хьинар айдаь къахьегаш ба машинисташ Пайхаев Шарани, Эльмурзаев Іаьла, кхыбараш.

А. ТИЩЕНКО.

ДОТТАГІЛЕН КОНЦЕРТ

Укх деношка Гудермесски машиннаькъахой клубе концерт оттадир Дагестайски АССР Хасав-Юртара баьхкача хьашаша. Сакъердамеи чулоацам болаши яр Хасав - Юрта районни культура Шен самодеятельни коллектива концертни программа.

Концертага хьажа баьхкараша къаьстта дика могайир Нурмагомедов Амирхана, Вагапов Абдул - Мамлина, Азизова Галинас, Межидова Зарас яь выступленеш.

Уж тайпа доттагІлен концерташ вІаший каста -каста увттаду гудермесцашеи хасавюртовцашеи.

Р. ТУРЛУЕВ.

Спорт

ВОДИТЕЛИЙ ЯХЬ

ДОСААФ-а юбилейна хетаь яр укх деношка автомобилистийи мотоциклистийи хинна яхь. Цига города хьалхара моттиг яккхара къовсамаш лоаттадир, Ленински, Заводской, Октябрьски, Старопромысловски районий шофераша — спортсменаша. Яхье дакъа лоацаш хилар автомотоклуб а. ХІара коллективо шишша команда кийчъяьяр.

Атта дац тайп-тайпара упражненеш а еш автомобилаш фигурни хьисапе лехка. Цхьабакъда, цу чоалханерча маршруте дика хьокхамаш гойтар спортсменаша. Массарел тІех я автомотоклуба команда. Цун юкъе ба Кондратенко, Курбанов, Магульский. Яхье хьалхара моттиг цу команда яьккхар. ХІаране хьалхара моттиг яккхара лаьттача къовсаме а кот ва автомотоклуба спортсмен В. Кондратенко.

Пул тІехьагІа йолаеннача мотоциклистий яхье а хьалхара моттиг автомотоклуба команда яьккхар. ХІаране хьалхара моттиг яккхара хиннача яхье кот ва Заводской района викал А. Романенко.

Котъяьннача командашта кубкаши спортсменашта ДОСААФ-а Нохч-ГІалгІай комитета дипломаши маьхера совгІаташи деннад.

ТЕННИС

«Чечингстройтранс» автотранспортни объединене спартакиада зачетах истола тІарча теннисах довзачар яхь дІайолаеннай. Яхье дакъа лоацаш я №№ 1, 2, 3, 4, 7 йолча гаражеи Грозненски ремонтно-механически заводеи сборни командаш. Массехк тур чакхъяьначул тІехьагІа хьалха я № 3 йолча гаража команда, цун тІехь ГРМЗ-а теннисисташ.

БАСКЕТБОЛ

«Труд» ДСО Нохч-ГІалгІай республикански Совета баскетболистий маІача наьха а кхалнаьха а командаш город Уфе яхай. «Труд» ДСО Центральни Совета кубке дакъа лоацаш хургья уж. Цу тайпарча яхье эггара хьалха дакъа лоацаш ба вай баскетболисташ. Цо торо хилийтаргья Советски Іаьдала 50 шу дизара хетаьча юбилейни спартакиадага дикагІа кийчо яйта.

ШАХМАТАШ

«Урожай» спортивни общества юртарча шахматистий сборни команда Курск яхача городе яхай. Советски Іаьдала 50 шу дизара хетаьча зональни спартакиада зачета хургйолча яхье дакъа лоацаргда шахматисташа. Команда юкъебоагІа Урус-Мартана, Сунженски, Грозненски районий шахматисташ. Цар массане а цхьоалагІи шоллагІи разрядаш я.

О. НИКОЛАЕВ.

МОСКВЕРА ДЕНА ПИСЬМО

СИГАЛА КХОАЧЧАЧАРА... МУЗЕЙ

Шоаш моргаш кхы йоаца экспонаташ. ⊙ Къайленаш гучайоах кховзткъа Іилмо. ⊙ Хьаяста еза... 2055 шера! ⊙ Отзывий книжка тІа яздаьраш.

Сигала урагІъяха... музей. Оаш аргда: «Из хила йиш яц!». Доллел хІаьта Ленински горашка, массача лифтаца МГУ лакхача цІеной 24-ча этажа тІа довлал.

Укхазара дІахьежача, тІаьръюкъе уллаш санна бІаргагу сийно фо латта еррига Москва!

ХІаьта укхаза-м, Москва меттел, берригa мохк а бІаргаго йиш я. Стогицера дІа а ца долхаш, Дальни Востокеи Кавказеи а, Казахстанеи Уралеи а, Ленинградеи Новосибирскеи а «хургда» шо, бирса Антарктиден Камчатка гейзераши а СибарегІен хьунаши Якуте хиши а бІаргургда шоана...

Экскурсоводаша духтІадоахаргда шо дІаяхача замалахьарна а хІанзарча ханарча а лаьттан хьала, из сенах латташ миштад хойтаргда, планета чухьа хулаш латта процессаш, Арктике, Антарктике, Дунен океана чу, лаьттанна гарга гІолларча космосе гучадаьха лоархІамегІдараш довзийтаргда.

Іалама тамаш оций хІаьта цигара Іажаргіо йола чекх се доагІа «маьпкэ кхеран» — янтара гала? БІарга а гуш цу чу довхн... комари зунгати. Из фуд доашхаш даьча йоазоно йоах: «Уж лаьтта даьхад... 25 миллион шу хьалха».

— «Ма яз а даьд!» яхаш беггаш бу лаьтта довзара музее баьхкарех цхьанне.

ХІаьта из цІи хІана тиллай цунах? Тиллай укхаза хьахьувкхараш географии геологии хинна ца Іандаь. Лаьтта довзаро чулоац вІаший дувзаденна долча вай планета хьакъехьара Іилмай цхьана вІашагІтеха кховзткъа дакъа.

— Хозахета дац, — йоах музея директора профессора Б. А. Савельева, — шоаш моргаш кхы йоацаш йола экспозицеш вІаштІехьъяхара юкъе дакъа лоацаш гІорваьннача советски Іилмахоех пхи бІаь совгІа саг хилар. Дуккха а йола коллекцеши экспозицеши даим кердайоахаш а толашагІча тайпара тоаш а я.

Музея цІерагІа дукха посылкаш ух доазол дехьара. Минералий образецаш, флораи фаунаи коллекцеш, Іалама Іилмай хьакъехьара шоаш моргаш кхы доацча книжкай экземпляраш кхухьийт Инде, Японе, Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Франце, Англе, США, дуккхача кхыча мехкий Іилмахоша.

— Масса экспонат я шун еррига а?

Борис Александровича, кІезигдукха уйла а яь, цул тІехьагІа йоах:

— ДІаяьдел Іа... БІаь эзар хинна ца Іеш геолого-минералогически образецаш я... ТкъаьІ пхиъ эзар гаргга гербарни экспонаташ... Цхьа эзари ах эзари гаргга чучелаши хьайбай, оакхарий, оалхазарий цІокаш.

— Цу ерригнешка-м бІарччача дийнахь а хьежа чакх мича воалалургва.

— Бакълув, цу гІулакха ха эш, — йоах профессора.

Укхаза хьо дІа мел хьежача тамашаш я! Оашош уйла елаш хІаьта. Уральски ловман хрустала Іалаьмате йоккха кристалл. Цун цхьа оагІув шаьрбаь ба. ХІаьта минерала чура хьагу Іан ханарча хин пейзаж. Мапав из сурт «диллар»? Іалам да. Цу тайпара экспонат дунен тІарча цхьанна а музее яц!

Цун залашка еррига искусства средстваш а Іилмана долча новкъостала тІаерзаяь я. Укхаза бІаьш я барельефнии боккъала а тоам болаш хозача произведенейи стендаш-витринаш, дукха скульптураш, кхерах, тІехкех яь хІамаш, керамика, мозаика я.

Борис Александровича укх тайпара йола цифраш ювц тхога. Музей йиллача хана дена дІадахача итт шера чухьа цу чу 170 эзар гаргга болча студенташеи дешархошеи лекцешка ла а дийгІад, групповой занятеш чакх а яьхай. ХІаьта веррига а 900 эзар саг хиннав музее, цар даькъе кІезигаш доазол дехьара иха хьаьший а болаш.

Музея Іилма сотрудникаша ворхІ учебник, ялх Іилма-популярни книжка яздаьд, пхи бІаь совгІа статьяш кепатехай, кепа а теха арадаьккхад «Лаьттан вахар» яха массехк Іилман сборник. Къаьстта а боккхача лоархІаме да «СССР Европейски даькъерча лаьттан тІов хьахулийтача породей карта», кхыдараш.

ХІа-хІа, цхьа сахьат хинна мара диц а лора цига ухараштa цІаккха а йицлургйоацаш уйлаш дагаухийтача экспонатех лаьца дола эггара теркамегІдар шоана дувца. Фо чу доацача кизга колпакашта кІап яда Донбассерча кхеран Іаьржа галаш. Цхьан колпака кизга тІа яздаьд: **«МГУ ши бІаь шу дузача шера ер кІора образец тахка а техка. Лаьтта довзара музее уллае Іойиллай. МГУ кхо бІаь шу дузача шера — 2055 шера ер образец хьа а яьста, цу хана йовзаш мел хургйолча методегІа тахка езаш я».**

— Вай дахаш 2006 шерага кхаьчача акхарех цхьа колпак хьаелларгья вай. Раьза дий шо? — велакъаж Борис Александрович. — Цу кІорий образецашца Іоехкай цар петрографически химически чуловцамий токамий даннеш. Цунца кхоачашде лерхІар — кхеран кІораш хІанзарча ханарча методашца тахкара даннеш шовзткъеи итт шуи бІаь шуи даьлча хургйолча методашца таххара даннешца вІаший юстилга да.

— Музей йолча отзывий книжка а хилаций?

— Да! — ишкапа чура сома альбом хьаэц Борис Александровича.

Цун листаш хьакІалтІа а ехкаш, цу тІа даь эггара теркамегІа дола йоазув сай блокнота тІа хьаязду аз:

«Академик Д. Щербаков: ГІад а вугаш цецваьккхав со музея болхлоша кхоачашбаьча Іалаьмате боккхача балхо»...

Города Цинциннатте. Огойо штат, США, географе университета профессор Дж. Хочкинс: — «Шеко йоацаш да ер дунен тІа эггара йиззагІа йола къаман географически музей йолга».

Профессор Ж. Дреш (Сорбонна, Париж): — «Экспонаташ херже къоастаяра говзалгеи экспозицеш вІаштІехьъяхара хьисапашкеи диллача тамашийна хІама я музей... Массе а мехкашка укх тайпара йола музеяш яханза яргьяц».

Дунен халкъашта юкъерча географически союза вице-президент, Чикагски университета профессор Чаунси Гаррис: — «Шун музей лоархІамегІа йола материалаш боккъонца йовзара, уж хержаш къестаелга вІаштІехьдаккхара бІарча дуне да. Экспозицеш Іилма хьакъехьа хинна ца Іеш, художественни хьакъехьа а лоархІаме я. Сона хац укхох тара кхы музей малай».

Олег ВИНОГРАДОВ,
Иван ФРОЛОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж). ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; партийни вахареи культураи отделий — 3-42-30; промышленноста отдела— 3-34-38; юрта боахама отдела — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина 11 (3-й этаж). ТЕЛЕФОНЫ: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; отделов партийной жизни, культуры — 3-42-30; промышленного отдела — 3-34-38; сельскохозяйственного отдела — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Горзоненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05024. Заказ № 657.

Доазол дехьара

ДЖОНА ГОЛЛАНА ЗАЯВЛЕНИ

ЛОНДОН, 7 февраль. (ТАСС). Лондона ихьан районе хиннача митинге къамаьл деш Великобритане Компарте Генеральни секретара белгалдаьккхар СССР-а Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин Англе вар лоархІаме хилар.

Советски правительствана керте латтар воаш долча тІаэцаш, аьлар Джон Роллана, Англе къахьегамхоша «Вьетнамера американски агресси Вильсона Правительства хьаллоацаш хилар хьадех оаха» ала деза.

Англе болхлой болама декхар да, аьлар Компарте Генеральни секретара, Англи «Юкъарча рынка» юкъеяхара дукхьали Малхбоаленнен Малхбузеннен юкъера гІулакхаш мамогга дегІадоаладара тІехьеи къовсам лоаттабар. Джон Роллана ше къамаьл деш ишттa белгалдаьккхар, Евроне машари кхерамолеи Іалашъярах йола договор оттаянза яргІйоацаш хилар а.

Великобритане профсоюзни болам правительства дІахьош йолча политикаца дувзаленна ше лейбористски партецеи правительствацеи леладеча гІулакхий эггара а критически ярех долча ихьан латІа тІа боалаш латт, аьлар Великобритане Генеральни секретара Джон Роллана.

Лейбористаша лелаю политика бахьан долаш, белгалдаьккхар Роллана, къаман гІар йоалача дІакхоачаш лакхъеннай къел, лакхлу бе болх ца хилар, дегІа ца йоагІаш ихьан моттиге латт производство, цхьабакъда Вильсона правительства цхьаккха а хІама дац цунца къовсам лоаттабара.

Великобритане Компарте Генеральни секретара белгалдаьккхар тІема кхоачам беш йола расходаш чІоагГІа кІезигъяра наькъаца къела духьал къовсам лоаттабе безаш хилар. Англе профсоюзни болама дерригa аьрдехьара низаш Вильсона правительства болхлошта духьал леладеча гІулакхаща лоаттабу къовсам лакхбара тІахьийхар Джон Роллана.

КИТАЕРА СОБЫТЕШ

Пекинерча СССР-а посольствана хьалхашка хьалха а санна акхача хьисапе хьаьрбаьнна хьувз хулиганал леладеш бола молодчикаш. ХІама ца эшшаш шин кІирагІа дийнахьа а бус а шоай низ макхоачча дувш я репродукторaш, цар антисоветски яппараш ю, советски наха кхерам тІатувс. СССР-а посольства балха духьаленаш ярали болх бе йиш йоаца хьалаш оттадаради совгІа, Пекинера советски кхалнахи бераши цІадоаладара а новкъарле ю хулиганаша. КНР-ерча СССР-а посольстваи Пекинерча кхыча советски учрежденейи сотрудникий нотийи берийи шоллагІча группа Даьй-мехка цІая йиш хиланзар 7 сахьата сецаяь лоаттаьчул тІехьагІа сайре чІоаттІа тІехьаяхача мара.

«Мао Цзэ-дуна бІухоша» шоай хурдеш дукхьале йора уж цІабахкара. ЦІаболхарий документаши багажи кийчъеш болча советски дипломаташка бІехa мотт бувцар цар. Пекински аэропорта здане тІа хьалтеха дар эгІаздон антисоветски лозунгаши плакаташи. Аэродромерча дошкхийчарех цхьан плаката тІа яздьяр: «Советски самолеташ тІа хІама тІа ца йоттара тІахьех оаха берригаш а!» аьнна.

Аэропорте советски дипломаташ дукхача сахьаташка гобаь лоаттабир, къиметтеа Іо а ца ховшийташ. Кудоаца къамаьлаш дора кхыча социалистически мехкий дипломатически болхлошка а. Шоай хурдаь дата дов дакхха гІертар хулиганаш.

СССР-а посольства дукхаза яь протесташи хулиганашка леладу хьаьрбаьнна хІамаш дІадоахаргдола а советски наьха кхерамале Іалашъергйола а гІулакхаш тІехьа ца тотташ дейга хьадехараши китайски МИД-а официальни викалаша гІожагІча тайпара теркала дацар. Хулиганаша леладу акха гІулакхаш дерригача дуненна гучадалар кхераш, «берригача кхыча мехкашкарча наха мукъалац аэропортеп городеи сурташ даха», хІаьта «сурташ даьхар цІенхаштта бехктокхаме а озаргва» аьнна дІакхайкадир китайски Іаьдало.

Аэропорте кхалнахи бераши хьакхьчача хьаьрбаьннача наха автобусашта басараш хьекхаш Іатташ йир, антисоветски лозунгаш кхайкадора, кхерам тІатувсар.

Оакхарий санна хьувзача, бийнаш а эгадеш кхерам тІатувсача хунвэйбинийи цзаофанийи мугІарашта юкъе гІолла чакхбовлийтар советски кхалнахи бераши.

Пекински аэропорте антисоветски гІулакхаш леладеча хана е полице а хІанз аэродрома тІахьожам лоаттабеш долча военни Іаьдало а советски наха еча провокацешта духьале ца ярал совгІа, шоаш а дакъа лоацаш хулар цу провокацешта юкъе.

Советски болхлой дезалий тІеххьара ши группа тахан Пекинера самолетаца хьаараяьннай. Советски гражданашта доккха новкъостал ца дир, уж хьал а лаьцар доттагІал долча дукхача мехкий посольствай дипломаташеи сотрудникашеи.

Пекинера советски дезал цІабоагІилга дохаде вІаштІехьа ца даьннача антисоветски гІулакх хьовзадаьраша шоай эгІазал вай дипломатех ухийт уж аэропортера юхаболхаш. Хьайнача хунвэйбинаша гобир 21 советски болхло чуволча автобуса. 12 сахьат даьлар уж цу гонах арабовла ца луш а посольстве юхабоха ца луш а. Аэродромера юхавоагІа кхы 34 советски болхло а хулиганаш тІахьелхарах социалистически долчарех цхьан мехка посольстве хьулабала безаш хилар.

Советски наха къонахчал долаш сатох, провокацешта караболхац. Уж шоаех тешаш ба, китайски Іаьдало отталаьча акхача хьал тІа оттаваьча хІара сагага фийла а ца хадлаш а хьежаш советски халкъи советски правительствои йолга ховш.

Бакъда, цу хана чухь Китаера деча информационни агентствай хоамаша тешал ду «культурни революци» оалаш йолча хІаманна юххьанца а санна берригача мехка чІоагГІа духьале еш хилара. «Джапан таймс» яхача японски газета Пекинерча корреспондента яхачох, хІанзалца лерхІаш хиннaчул дукхагІча провинцешка кхаьчаб антисоветски болам».

Къиза довнаш да болхлой хунвэйбинашеи «смутьянашцеи» Кантоне (Гуанчжоу), Шанхае, Тайюане, Чанше, Цзинане, кхыча городашка. «Вэнхуэй бао» яхача шанхайски газето дувцачох парте шанхайски городской комитето цІенхашттара духьале ю цзаофанашта». Газето дувц, цу Китае эггара а йоккхагІча городе КПК горкомои муниципальни Іаьдалои «халланза а лаьрхІа а къовсама прал культурни революце гІулакхий группана духьал ерзаяь лоаттаю» яхаш. Мао Цзэ-дуна духьал бараша лоаттадечарех эггара а кхерам болашагІа да Мао Цзэ-дуна «уж ахархоша хьаллоацаш хилар, йоах пекински радиос».

Кантонера (Гуанчжоу) хоам бу 25 январе дукханахьа хиннaчарех цхьан вІашагІлатаре городской партийни организаце хьалхле лелаерех бархІ саг вийр, яхаш. Франс Пресс яхача агентства корреспондента хьахойт, хьаьрбаьнна хьувзача хунвэйбинаша шоаш Іазап деш бола нах горкома зданена хьалхашка дІа а оттабаь, уж ийрча а баьха тІаккха Іийтта боабаь хилар.

Хулаш йолча событешта юкъе хьинаре дакъа лоацаш долча эскаре а Мао Цзэ-дуна тІехьабараши моттигера партийни органаш хьаллоацараши вІашагІлаташ моттигаш хул. Дукха ха йоацаш «культурни революце» гІулакхашта йолча ерригармейски группана хьалхле лелае оттаваь хиннaча КПК ЦК-а Политбюро членах Сюй Сян-цянах кхы а чІоагІагІа гІерташ ба хунвэйбинаш.

«Кердача порядкана» мутІахьа хилара хІанз укх сахьата Китае дола тешал да Мао Цзэ-дуна идеяш «кІоаргга ховш хилари» уж Іомаяри. «Председатела Мао» наькъа раьза боацараш дувцаш чубехк.

Доазол дехьарча агентстваша белгалдоаккх, Мао Цзэ-дуна антисоветски истери езаш хиннай цунца хьула а луш шийна духьал мел вар дІавакхара, ший гІолдаьнна гІулакх тоадара, яхаш.

(ТАСС). 6 февраль.

МОСКВЕРЧА КИТАЙСКИ ПОСОЛЬСТВЕ

СТОЛИЦЕРЧА ЙОККХАГІА ЙОЛЧА ПРЕДПРИЯТЕЙ КОЛЛЕКТИВАЙ ВИКАЛАШ ЗОВЗАБАЬННА ТІАЭЦА ЦА ТУГАШ ІИЙРА КНР ДИПЛОМАТАШ

6-ча феврале Москверча Китайски Халкъа Республика посольстве бахар И. А. Лихачева цІерахча московски автомобильни завода, ЦхьоалагІча Наччахьалкхеи подшипникови завода, «Трехгорная мануфактура» яхача комбината викалаш. Столицерча цу йоккхагІа йолча предприятей коллективаша царна тІадилладар митингашка массава раьза а волаш тІаийна революцеш КНР посольствага дІалулга. Цу резолюцеш тІа массане а цхьатарра кхоабалъю Советски Союзеи вай мехка гражданийи хьакъехьа китайски Іаьдалаша лелаеча, моастагІал долча кампанеца дувзаденна яь Советски правительства заявлени.

Зовзабаьннача КНР посольства викалаша дІаэца тигадац митингий революцеш.

КНР посольства територе дІачувоаллача предприятешкара бахача делегаташа хьалъайдаьд кулгаца яздаь плакат: «Хоадамболлаш протест лу оаха советски нахаца Пекине леладеча законаца доацача гІулакхаштеи провокацештеи духьала!».

(ТАСС корр.).

Кхаь дийнахьа юртара художественни коллективаши шин дийнахьа Грозненски предприятей, учреждений, дешара заведеней самодеятельни коллективаши хилар VII-ча республикански хьажарс шоай говзал гойташ. Дукха тайп-тайпара номераш я цу хьажара юххерча концерте къоастаяьраш. Духхьала Грознерча самодеятельни коллективай программашта юкъера къоастаяьраш 53 номер я. Самардийнахьа цу концерта цхьоалагІа дакъеи, селхан шоллагІа дакъеи бІаргадейра М. Ю. Лермонтова цІерахча драматически театре хиннaча зрителашта. Цига цІаькха а гучадаьлар республика дуккхача самодеятельни коллективаша хьажарга кийчо еш дикка къахьийгалга, из мероприяти цІенхашттара лаьрхІалга.

Жа-Іуй халхар деш я Ачхой-Мартана районни культура ЦІен халхарий коллектив (лакхехьарча сурта тІа). В. И. Ленина цІерахча культура Двореца коллектив «Йоккха уральски перепляс» яха халхар деш я.

Н. Кобиашвиле сурташ.

ДОСААФ-а СПЕЦИАЛИСТАШ КИЙЧБУ

«Красный Молот» яхача завода ДОСААФ-а юххьанцара организаци вай республике дикагІчарех я. ДІадахача шера ДОСААФ-а болх заводе дерттІа вІаштІехьбаккхарах оборонни общества Центральни Комитето эггара лакхагІа дола совгІат делар завода директора Колесниковаи Заводской ДОСААФ-а комитета председатела Морозоваи.

Укх деношка ДОСААФ-а члений отчетно-хоржама собрани хиннай заводе. Шера баьча балха итог а еш къамаьл дир собране ДОСААФ комитета председатела. ДІадакача шера III-гІча разряда 144 шофер, 80 шофераш-дизелисташ, бІаь совгІа саг мотоциклисташ кийчбаьб завода ДОСААФ-а комитето. Укх шера уж специальносташ Іомаеш 200 саг ва.

ЛоархІаме болх баьб комитето Советски Эскаре баха ха хьатІакхаьчача кагирхошца. Массане а «Даьхе дорае кийча ва» яхача значока нормаш кхоачашъяьй укх шера хургболча эскархоша.

Автокрановщикаш, радио-телеграфисташ кийчбергбола учебни пункташ укх шера хьаелла лаьрхІад завода комитето. Ишттa советски Эскара ди хьатІакхачале заводе УКВ яха коллективни радиостанци вІашагІйолла лерхІ ДОСААФ-а комитето.

Н. ТИМОФЕЕВ.

РОСТОВСКИ ОБЛАСТЬ. Города Гуково горнякаша де бокъо а йолаш доккхал ду шоай музыкальни школах. Из дукха ха йоацаш дІачуяхай лаьрхІа цунна хьалдаьча классни цІенош а ши концертни зал а йолаш долча цІеношка. Укказа я кхо отделени — фортепьяни, струнни, халкъа инструментий отделенеш.

Сурта тІа: фортепьяно классагІара хьехархо Виктория Виссарионовна Онипенкои школа йистейоаккхаш йола Светлана Филоновай.

В. Турбина сурт.

ТАСС фотохроника.

ТОАЛУРГЬЯ ЮРТАШ

Хьинаре къахьегаш ба укх деношка Шелковской района гІишлошъераш. Дикача къахьегама совгІаташца накъа болх уж Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дузача денна. Нах чубаха цІенош, культурно-бытовой объекташ еча, къаьна производственни зданеш тоаеш ба гІишлошъераш.

Подрядни организацей низаца районни центре водопровод хьалъеш я коммунальни боахама отдел. Юбилей даздергдола денош хьатІакхачале хІара цІагІа хий чудилла лаьрхІад коммунальникаша.

Ишттa тоаеш, хазъеш латт районни больница а. Кастта, хьалъеш латта котельни эксплуатаце дІаенна ялча, больница унахой бада помещенеш центральни системо йІоахъеш хургья.

Гурахьа юххьанца деша гІоаргдолча берашта лаьрхІа 8-рча школа йиъ класс чуйола дешара помещени хьатІаеш латт.

Къахьегамхой культурно-бытовой хьашташ кхоачашдара дукха мероприятеш чакхъяха лаьрхІад моттигерча колхозашеи, совхозашеи, райисполкомои.

Масала, кастта бархІквартирни 2 цІа эксплуатаце дІадала кийчлуш я Ремстройучасток. 50 моттиг чуйола общежити хьалъяь эксплуатаце дІа а енна бархІквартирни ши цІа хьалде доладаьд № 3 йолча ГІишлой-монтажни управлене.

ЛоархІаме мероприятеш чакхъяха лерхІ райпотребсоюза а. Масала, районни центре кагирхой кафе хьалъейолаьй, Ново-Щедринская, Старо-Щедринская яхача станицашка керда тикаш еш латт, Гребенская яхача станицерча «Сельмага» реконструкци еш латт.

Района общественносто юрташи станицаши тоаяра де дезараш дийцад. Юрташка дукхагІа йолча улицашка асфальт билла, керда гаьнаш дІайогІа лерхІ цар.

Районе хьалъеш латтеи хьалъергйолеи керда гІишлош пачхьалкхени, колхозийи, совхозийи чотах еш я.

П. КОВАЛЬНОГОВ.

БАРЗКЪАШ ДИКА, ХОЗА

Юбилейни шу толамца чакхдаккхара, доккхий социалистически декхараш тІа а ийца, хьинаре къахьегаш я укх шера Грозненски № 1 йолча хІамаш тегача фабрика коллектив. Январь бетта план тІехкхоачашъяьй фабрика хІамаш тегараша. Планах лаьрхІачул совгІа тийга костюмаш 350 совгІа я, ишттa планал совгІа тийгай маІача наьха хачеш а. Тийгача хІамай дикал а лакха я. Укх бетта кхы а дикагІа къахьег хІамаш тегараша. Хьалхарча цхе ден план тІехкхоачашъяьй. Къаьстта дика къахьег нн. Дорониас, Невенченкос, Строминлос кулгаллеча участкай коллективаша. Юкъера лаьрхІача царех хІаране сменах нормаш 110—115 процент кхоачашъю.

Б. МАГОМЕДОВ.

ДИКА ТРАКТОРИСТ

Промысла мехкдаьттахошта гІо ду «Старогрознефта» НПУ транспортни контора мехкдаьтта дІаувзача агрегата механизатораша. Старогрозненски мехкдаьтта доахараша дени-буси 30 километр йоахал йолча мехкдаьтта турба чу гІолла эзар тоннал совгІа мехкдаьтта дІадохийт.

Шу совгІа ха я воккхагІа волча машиниста коммунистически къахьегама ударника Исаев Апте агрегат цІаккха ца талхаш болх беш хьайоагІа. Апте управлене болх бу 5 шу гаргга мара ха еце а, мехкдаьттахошта юкъе белгалваьнна-м ва из хьинаре болхло хиларах тарра. Ший 50 шу даьннача хана болх бешшехьа а яьхар цо трактористий курсаш. Трактористий курсаш яьхачул тІехьагІа цо болх баьб тайп-тайпара мухь дІаккхухьаш «С-100» яхача трактора тІа. ХІаьта хІанз массаза санна хьокхам а луш болх беш ва из мехкдаьтта хьачуувзача агрегата машинисталла.

ВоккхагІа волча машиниста Исаев Апте санна хьинар айдаь къахьегаш ба машинисташ Пайхаев Шарани, Эльмурзаев Іаьла, кхыбараш.

А. ТИЩЕНКО.

ДОТТАГІЛЕН КОНЦЕРТ

Укх деношка Гудермесски машиннаькъахой клубе концерт оттадир Дагестански АССР Хасав-Юртара баьхкача хьашаша. Сакъердамеи чулоацам болаши яр Хасав - Юрта районни культура ЦІен самодеятельни коллектива концертни программа.

Концертага хьажа баьхкараша къаьстта дика могайир Нурмагомедов Амирхана, Вагапов Абдул - Мамлика, Азизова Галинас, Межидова Зарас яь выступленеш.

Уж тайпа доттагІлен концерташ вІаший каста -каста увттаду гудермесцашеи хасавюртовцашеи.

Р. ТУРЛУЕВ.

Спорт

ВОДИТЕЛИЙ ЯХЬ

ДОСААФ-а юбилейна хетаяь яр укх деношка автомобилистийи мотоциклистийи хинна яхь. Цига города хьалхара моттиг яккхара къовсамаш лоаттадир, Ленински, Заводской, Октябрьски, Старопромысловски районий шофераша — спортсменаша. Яхье дакъа лоацаш хилар автомотоклуб а. ХІара коллективо шишша команда кийчъяьяр.

Атта дац тайп-тайпара упражнениш а еш автомобилаш фигурни хьисапе лехка. Цхьабакъда, цу чоалхарча маршруте дика хьокхамаш гойтар спортсменаша. Массарел тІех я автомотоклуба команда. Цун юкъе ба Кондратенко, Курбанов, Магульский. Яхье хьалхара моттиг цу команда яьккхар. ХІаране хьалхара моттиг яккхара лаьттача къовсаме а кот ва автомотоклуба спортсмен В. Кондратенко.

Цул тІехьагІа йолаеннача мотоциклистий яхье а хьалхара моттиг автомотоклуба команда яьккхар. ХІаране хьалхара моттиг яккхара хиннача яхье кот ва Заводской района викал А. Романенко.

Котъяьннача командашта кубкаши спортсменашта ДОСААФ-а Нохч-ГІалгІай комитета дипломаши маьхера совгІаташи деннад.

ТЕННИС

«Чечингстройтранс» автотранспортни объединене спартакиада зачетах истола тІарча теннисах довзачар яхь дІайолаеннай. Яхье дакъа лоацаш я №№ 1, 2, 3, 4, 7 йолча гаражеи Грозненски ремонтно-механически заводеи сборни командаш. Массехк тур чакхъяьннaчул тІехьагІа хьалха я № 3 йолча гаража команда, цун тІехь ГРМЗ-а теннисисташ.

БАСКЕТБОЛ

«Труд» ДСО Нохч-ГІалгІай республикански Совета баскетболистий маІача наьха а кхалнаьха а командаш город Уфе яхай. «Труд» ДСО Центральни Совета кубке дакъа лоацаш хургья уж. Цу тайпарча яхье эггара хьалха дакъа лоацаш ба вай баскетболисташ. Цо торо хилийтаргья Советски Іаьдала 50 шу дизара хетаяьча юбилейни спартакиадага дикагІа кийчо яйта.

ШАХМАТАШ

«Урожай» спортивни общества юртарча шахматистий сборни команда Курск яхача городе яхай. Советски Іаьдала 50 шу дизара хетаяьча зональни спартакиада зачета хургйолча яхье дакъа лоаца ргда шахматисташа. Команда юкъебоагІа Урус-Мартана, Сунженски, Грозненски районий шахматисташ. Цар массане а цхьоалагІи шоллагІи разрядаш я.

О. НИКОЛАЕВ.

МОСКВЕРА ДЕНА ПИСЬМО

СИГАЛА КХОАЧЧАЧАРА... МУЗЕЙ

Шоаш моргаш кхы йоаца экспонаташ. ◎ Къайленаш гучайоах кховзткъа Іилмо. ◎ Хьаьста еза... 2055 шерal ◎ Отзывий книжка тІа яздаьраш.

Сигала урагІъяха... музей. Оаш аргда: «Из хила йиш яц!». Доллел хІаьта Ленински горашка, массача лифтаца МГУ лакхача цІеной 24-ча этажа тІа довлал.

Укхазара дІахьежача, тІаьръюкъе уллаш санна бІаргагу сийно фо латта ерригa Москва!

ХІаьта укхаза-м, Москва меттел, берригa мохк а бІаргаго йиш я. Столгицера дІа а ца долхаш, Дальни Востокеи Кавказеи а, Казахстанея Уралеи а, Ленинградеи Новосибирскеи а «хургда» шо, бирса Антарктидеи Камчатка гейзераши а СибарегІен хьунаши Якуте хиши а бІаргургда шоена...

Экскурсоводаша духтІадоахаргда шо дІаяхача замалахьарца а хІанзарче ханарча а лаьттан хьала, из сенах латташ миштад хойтаргда, планета чухьа хулаш латта процессаш, Арктике, Антарктико, Дунен океана чу, лаьттанна гарга гІолларча космосе гучадаьха лоархІамегІдараш довзийтаргда.

Іалама тамаш еций хІаьта цигара Іажарlo йола чекх са доегІа «маьлха кхеран» — витере гала? БІарга а гуш цу чу доекх... комари зунгати. Из фуд доашхаш даьча йоазоно йоах: «Уж лаьтта деьхад... 25 миллион шу хьалха».

— «Ма яз а даьд!» яхаш бегаш бу лаьтта довзара музее баьхкарех цхьанне.

ХІаьта из цІи хІана тиллай цунах? Тиллай укхаза хьахьувкхараш географии геологии хинна ца Іандаь. Лаьтта довзаро чулоац вІаший дувзаденна долча вай планета хьакъехьара Іилмай цхьана вІашагІтеха кховзткъа дакъа.

— Хозахета дац, — йоах музея директора профессора Б. А. Савельева, — шоаш моргаш кхы йоацаш йола экспозицеш вІаштІехьъяхара юкъе дакъа лоацаш гІорваьннача советски Іилмахоех пхи бІаь совгІа саг хилар. Дуккха а йола коллекцеши экспозицеши даим кердайоахаш а толашагІча тайпара тоаеш а я.

Музея цІерагІа дукха посылкаш ух доазол дехьара. Минералий образецаш, флораи фаунаи коллекцеш, Іалама Іилмай хьакъехьара шоаш моргаш кхы доацча книжкай экземпляраш кхухьийт Инде, Японе, Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Франце, Англе, США, дукхача кхыча мехкий Іилмахоша.

— Масса экспонат я шун ерригa а?

Борис Александровича, кІезигдукха уйла а яь, цул тІехьагІа йоах:

— ДІаяьдел Іа... БІаь эзар хинна ца Іеш геолого-минералогически образецаш я... ТкъаьІ пхиъ эзар гаргга гербарни экспонаташ... Цхьа эзари ах эзари гаргга чучелаши хьайбай, оакхарий, оалхазарий цІокаш.

— Цу ерригнешка-м бІарччача дийнахь а хьежа чакх мича воалалургва.

— Бакълув, цу гІулакха ха эш, — йоах профессора.

Укхаза хьо дІа мел хьежача тамашаш я! Оашош уйла елаш хІаьта. Уральски лоаман хрустала Іалаьмате йоккха кристалл. Цун цхьа оагІув шаьрбаь ба. ХІаьта минерала чура хьагу Іан ханарча хин пейзаж. Малав из сурт «диллар»? Іалам да. Цу тайпара экспонат дунен тІарча цхьанна а музее яц!

Цун залашка ерригa искусства средстваш а Іилмана долча новкъостала тІаерзаяь я. Укхаза бІаьш я барельефнии боккъала а тоам болаш хозача произведенейи стендаш-витринаш, дукха скульптураш, кхерах тІехкех яь хІамаш, керамика, мозаика я.

Борис Александровича укх тайпара йола цифраш ювц тхога. Музей йиллача хана денз дІадахача итт шера чухьа цу чу 170 эзар гаргга болча студенташеи дешархошеи лекцешка ла а дийгІад, групповой занятеш чакх а яьхай. ХІаьта верригa а 900 эзар саг хиннав музее, цар даькъе кІезига а боацаш доазол дехьара иха хьаьший а болаш.

Музея Іилма сотрудникаша вархІ учебник, ялх Іилма-популярни книжка яздаьд, пхи бІаь совгІа статьяш кепатехай, кепа а теха арадаьккхад «Лаьттан вахар» яха массехк Іилман сборник. Къаьстта а боккхача лоархІаме да «СССР Европейски даькъерча лаьттан тІоа хьахулийтача породай карта», кхыдараш.

ХІа-хІа, цхьа сахьат хинна мара диц а лора цига ухараштa цІаккха а йицлургйоацаш уйлаш дагаухийтача экспонатех лаьца дола эггара теркамегІдар шоана дувца. Фо чу доацача кизга коллакашта кІал яда Донбассерча кхеран Іаьржа галаш. Цхьан коллака кизга тІа яздаьд: **«МГУ ши бІаь шу дузача шера ер кІора образец тахка а техка, Лаьтта довзара музее уллае Іойиллай. МГУ кхо бІаь шу дузача шера — 2055 шера ер образец хьа а яьста, цу хана йовзаш мел хургйолча методегІа тахка езаш я».**

— Вай дахаш 2006 шерага кхаьчача акхарех цхьа коллак хьаелларгья вай. Раьза дий шо? — велакъаж Борис Александрович. — Цу кІорий образецашца Іоехкай цар петрографически химически чулоацамий токамий даннеш. Цунца кхоачашде перхІар — кхеран кІораш хІанзарча ханарча методашца тахкара даннеш шоваткъеи итт шуи бІаь шуи даьлча хургйолча методашца тахкара даннешца вІаший юстилга да.

— Музей йолча отзывий книжка а хилацийl?

— Да! — ишкапа чура сома альбом хьэзц Борис Александровича.

Цун листаш хьакІалтІа а ехкаш, цу тІа даь эггара теркамегІа дола йоазув сай блокнота тІа хьаязду аз:

«Академик Д. Щербаков: ГІад а вугаш цецваьккхав со музея болхлоша кхоачашбаьча Іалаьмате бокхача балхо»...

Города Цинцинатте. Огойо штат, США, географе университета профессор Дж. Хочкинс: — «Шеко йоацаш да ер дунен тІа эггара йиззагІа йола къаман географически музей йолга».

Профессор Ж. Дреш (Сорбонна, Париж): — «Экспонаташ хержа къоастаяра говзалгеи экспозицеш вІаштІехьъяхара хьисапашкеи диллача тамашийна хІама я музей... Массе а мехкашка укх тайпара йола музеяш яхканза яргьяц».

Дунен халкъашта юкъерча географически союза вице-президент, Чикагски университета профессор Чаунси Гаррис: — «Шун музей лоархІамегІа йола материалаш боккъонца йовзара, уж хержаш къестаелга вІаштІехьдаккхара бІарчча дуне да. Экспозицеш Іилма хьакъехьа хинна ца Іеш, художественни хьакъехьа а лоархІаме я. Сона хац укхох тара кхы музей малай».

Олег ВИНОГРАДОВ.
Иван ФРОЛОВ.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гІа этаж).
ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; партийни вахареи культураи отделий — 3-42-30; промышленноста отдела — 3-34-38; юрта боахама отдела — 3-42-28.
АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина 11 (3-й этаж).
ТЕЛЕФОНЫ: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; отделов партийной жизни, культуры — 3-42-30; промышленного отдела — 3-34-38; сельскохозяйственного отдела — 3-42-28.
«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.
Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.
СФ05024. Заказ № 657.